

FORUM

SAYI 324 - 100 KURUŞ

1 EKİM 1967

Alev ATEŞ
tarafından başlatılmıştır
TÜSTAV

Ufuktaki Tehlike
Kürt sorunu
A. Halûk ÜLMAN

Tansel'in Gafı
Fikret EKİNCİ

Amerikan Uzmanları
Halil - MEHMET

DOĞU SORUNU
SENDİKACILIĞIMIZ VE GREV
ORTAK PAZAR
BERBER-İ HAS

Dışardaki Öğrenciler
Beşir HAMİTOĞULLARI

Rockfel Kısırlaştırması
Osman N. KOÇTÜRK

Göçebe Kürtler
İsmail BEŞİKÇİ

Kültür ve Sanat
Mehmet SEYDA
Vedat DALOKAY

DEMİREL'İN GEZİSİ

Başbakan Bay Süleyman Demirel'in geçen haftalarda Sovyetler Birliği'ne yaptığı gezinin hem eğlendirici, hem de öğretici yönleri var. Tabii bazı acıklı yönleri de olduğu gibi...

Gezinin eğlendirici yönlerinin başında, Bayan Demirel'in özel berberi Nuh Akgün'ün, «vatan görevi» ne devam edebilmek amacıyla, Romanya'dan sonra Sovyetler Birliği'ne de götürülmesi geliyor. Bay Akgün'ün orada yaptığı başları bilemiyoruz ama, onunla birlikte kafileye alınan Anadolu Ajansı Umum Müdürünün perdahları, gezinin bir başka eğlenceli yanı olarak, gazeteleri sütun sütun kaplamaktadır. Hele bunlara on günde Sovyet uzmanı kesilip yurda döner dönmez bir günlük gazete de Sovyetler Birliği'nin içyüzünü açıklamaya başlayan Bay Fethi Tevetoglu'nun dehşetengiz ifşaatı da katılınca, cimbüş önümüzdeki günlerde herhalde daha da koyulaşacaktır.

Bay Demirel'in gezisinin öğretici yönlerine gelince, Adalet Partisi lideri bu gezide artık Türk - Sovyet yakınlaşmasının C.H.P. ne karşı kullanılacak bir iç politika silâhı değil, fakat günümüz dünyasının gerek ve gerçeklerinden doğan, kaçınılmaz bir dış politika yöntemi olduğunu herhalde açıkça anlamıştır. Muhalefet sıralarında otururken, hattâ iktidarının ilk günlerinde, Bay Demirel, Türk - Sovyet yakınlaşmasını İnönü'nün bir diplomatik manevrası olarak değerlendirdiği, üstelik bu manevranın Türkiye'nin yararına olmadığını sandığı içindir ki, «Ortanın solu, Moskova'nın yolu» gibi sloganların arkasında, tatsız, fakat çok verimli iç politika oyunlarına kalkışmıştır. Öyle umulur ki, Bay Demirel, yaptığı Sovyetler Birliği gezisinden sonra hiç değilse bu konuda eğriyi doğrudan ayırabilecek duruma gelmiştir.

Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki dostça ilişkilerin daha da gelişmesinin en çok kimin yararına olduğu konusunda hiçbir hayale kapılmamalıdır. Hiç şüphe yoktur ki, ekonomik güç bakımından Sovyetler Birliği'nin pek gerisinde olduğumuza göre, Moskova ile dostça geçinmek bize hem siyasal gerginlik sürüp gitikçe her yıl biraz daha çoğalan savunma yükümüzde ferahlatıcı indirimler yapmak, hem de ekonomik gelişmemize yeni dış yardım ve teknik bilgi kaynakları bulabilmek imkânlarını sağlamak bakımından, herkesten önce ve herşeyden çok Türkiye'nin ulusal çıkarıdır. An-

cak, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkileri daha da geliştirebilmek konusunda, Bay Demirel çok talihsiz bir durumdadır. Çünkü, son üç yıl içindeki gelişmeler sonunda, Türk-Sovyet ilişkilerindeki iyileşme artık bir yandan Türkiye'deki sağın, öteyandan da Türkiye dışında Birleşik Amerika'nın kuşularını ve güürültülerini üzerine çekmeden fazlalayamayacağı noktaya erişmiştir. Bu nokta üzerinde kaldıkça da, bu iyileşmeden beklenen asıl amaca, yani daha az masraflı, fakat daha güven verici bir savunma ve gerekli hallerde Sovyet kaynağı ve yeteneklerinden faydalanacak bir kalkınma politikası amacına erişmek, sanıldığı kadar kolay olmayacaktır.

Acaba Demirel, Birleşik Amerika'nın ve Türkiye'deki, özellikle kendi partisi içindeki sağın kuşularını yatıştırabilmek için durmadan «Doğu - Batı ilişkilerindeki yumuşamanın bir parçası» olduğunu söylediği Türk - Sovyet yakınlaşmasını Türkiye açısından daha verimli kılacak, örneğin bir türlü onaylanamayan Türk - Sovyet kültür anlaşmasını T.B.M.M. den geçirmek, NATO çerçevesi dışında kalan Amerikan üs ve tesislerini teker teker Türkiye'den uzaklaştırmak, Türk topraklarının Sovyetleri kuşulandıran çeşitli haberalma çalışmalarını için kullanılmasını önlemek gibi bazı adımlar atmamak cesaretini gösterebilecek midir? Eğer bu soruya olumlu karşılık verilebilirse, o zaman Türkiye'de Sovyetler Birliğinden bazı karışıklar isteme imkânını kazanacaktır.

Fakat şurasını hemen söyleyelim ki, Adalet Partisi iktidarının bu soruya olumlu cevap verebilmesi bize pek kolay görünmüyor. Türk - Sovyet ilişkilerini torpillemek için daha şimdiden iç ve dış çalışmalar başlamıştır. Basındaki sağcı kanat Bay Demirel'in gezisini biyütlemek için ağır bir topçu ateşine girişirken, Birleşik Amerika da Türk - Sovyet ilişkilerinin kendi istediğinden daha ileri gitmesini önlemek amacıyla telâş içinde olduğu bulandırmaya çalışmaktadır. Tam Bay Demirel'in Sovyetler Birliğinde bulunduğu bir sırada, yapılması bir yıl önceden kararlaştırılmış bir ortak NATO uygulaması için Adana'ya beş bin Amerikan askerinin indirildiği yolundaki haberleri elatından alabildiğine biyütlemek istemesi, şu sırada söz konusu bile değilken Türkiye'nin Türk - Sovyet sınırına atom mayinleri düşenmesi talebinde bulunduğu söylentilerini ortaya atması, bu telâşın en belirli örneği değil midir?

Doğu Sorunu

DOĞU ÜZERİNDE BÖLGEÇİLİK OYUNU

İktisadî gelişmeyi, sadece millî gelirin artması şeklinde anlayan görüşün isabet-sizliği genellikle kabul edilmekte, gelir ve servetin gerek çeşitli gelir grupları, gerekse coğrafi bölgeler arasında da adil bir biçimde dağılması, gelişmişliğin göstergelerinden sayılmaktadır. Bu anlamda, hiç şüphe yok ki, en az gelişmiş ülkelerde bir tanesi de, Batısı ile Doğusu arasında, nüfusun içinde bulunduğu koşullar bakımından derin uçurumlar bulunan Türkiye'dir.

Birçok sosyal sorunlarımız gibi, az gelişmiş Türkiye'nin geri kalmış Doğu ve Güneydoğu bölgesi ile ilgilenmeye, ancak, 1960 tan sonraki uyanış döneminde başlamış bulunuyoruz. Bu ilgi, Anayasa'nın kabul edildiği tarihlerde uyanmış, Plânlı döneme girilmesiyle devam etmiş ve son olarak bugünkü aşamaya gelmiştir. Anayasa ve Plân tartışmaları esnasında, bölge kalkınması sorununa daha çok iktisadî ve sosyal açılardan yaklaşmış, o yolların heyecanı ve samimiyeti içinde konu dar anlamlı politik pazarlıklara konu yapılmamıştır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında geri kalmış bölgelerin, yani Doğu'nun kalkındırılmasıyla ilgili bazı ilkelere yer almış olması bu tarafsız yaklaşımın doğrudan doğruya sonucu olmuştur. Oysa, bir süredenberi, siyasal partilerimiz, etnik yapı farklılıklarını da dikkate alarak, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan politik anlamda ne koparabileceklerini düşünür duruma gelmiş bulunmaktadırlar. İş düşünce alanından çıkmış, fiiliyata da atlamış durumdadır. Günlük gazetelerin izlenmesi, Doğu Anadolu'nun pek çok sahibi ve koruyucusu bulunduğu izlenimini rahatça verebilir.

5 milyondan fazla vatandaşı sinesinde toplayan, her yönden geri kalmış bir bölge ile siyasal partilerin ilgilenmesi olumlu karşılanmalıdır. Bazı partilerin, Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinin bazılarından nispeten fazla oy almış olmalarına karşılık, diğer bazı partilerin başarı göstere-memiş olmaları, siyasal kuvvetler dengesinde değişiklik yapmak ve bu değişiklikten yararlanmak isteyen partileri Doğu ile daha yakından ilgilenmeye zorlamıştır. Kabul etmek gerekir ki, siyasal tarihimizde, Doğu Anadolu genellikle siyasal partilerden gülyüz görmemiş, kalkınma niyetlerinden hak etmiş olduğu payı almamıştır. Bu durumun günahı, bugün Doğu'culuk oyununa katılan bütün partilere aittir. Bugün, Doğu'ya eğilmeyi gerektiren en önemli nedenlerden biri, şüphe etmiyoruz ki, Doğu'lu vatandaşların hak ve

menfaatleri konusundaki uyanışları ve seslerini duyurma çarelerini aramalarıdır.

Doğu mitingleri bu uyanışın ve bilinçlenmenin somut örneklerini teşkil etmektedir. Vatandaşın, kendi sorunlarının çözümünde, siyasal partilerle böylesine bir pazarlığa girmiş olmasını, siyasal gelişmemiz açısından iyimserlikle karşılamak gerekir. Ne var ki, bu pazarlık, akıllıca yapılmalı ve şartları basiretle tartışılmalıdır.

Doğu Anadolu'nun kalkınması konusunda, siyasal partilerimizin bugüne kadar ileri sürdükleri görüşlerde, somut bilimsel çözüm yollarına rastlama mümkün olmamıştır. Daha çok, kalkınma teması, genel çizgileriyle ve buna taraftar olunduğunun kamu oyuna duyurulmasından öteye geçmeyen bildirimlerle işlenmiştir. Birinci Plân ve Stratejisi belgesi dışında, II. Plânda dahil, 1965 seçim bildirgeleri ve daha sonraki beyanlarda, Doğu için bu partilerin göze aldıkları fedakârlığın derecesi hakkında en küçük bir işarete rastlamak mümkün değildir.

Oysa, geri kalmış bölgelerin kalkındırılması, bugün artık çok geliştirilmiş plânlama teknikleriyle, ulusal kalkınma plânlama içinde ele alınmakta, bu bölgelerde özel otoriteler kurulmakta, idarî örgütlere yeni bir vechе verilerek gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Türkiye'de ise, Doğu kalkınmasına en çok taraftar görünen siyasal partiler de dahil olduğu halde, konuyu bu açıdan işleyen yoktur. Hangi partimizin, Doğu için bir kalkınma plân, program ve yöntem önerisi vardır?

Son olarak, geri kalmış bölgelerimizin kalkınması edebiyatı arkasında, Doğu'nun ve Güneydoğu'nun etnik yapısını birçok sosyal tehlikelerin doğmasına hazır bir duruma getirmeye çalışan bazı gruplar ve partiler varsa, bunların, vatanseverlikle bağdaşan bir davranış benimsemeleri gereğine de değinmek şarttır. Aksi halde, sözlerinde ve eylemlerinde samimiyet aramaya imkân kalmıyacaktır.

Grev Çıkmazda

Yabancı emperyalist devletlerin baskısıyla 1909 da çıkarılan Tatil-i Esgal Kanunu ile Türkiye'de grevler yasaklandığı sıralarda İstanbul Ticaret Odasının yayın organında «Yerli işçileri siyasî manevralarla etkilemek mümkün olacağı için Avrupalı işçiler gibi hak talebinde bulunamayacakları» sevinçle belirtilmekteydi. Gerçekten, bu ümidi taşıyanlar, 1963 yılına gelinceye kadar grev hakkı karşısına dikilmiş kanunî engellerin arkasına sığınabilmişlerdir.

Bugün de ülkemizin sahne olduğu ve Batı ülkeleri ile kıyaslandığı vakit oldukça önemsiz ölçüde çalışma günü kaybına sebep oldukları anlaşılın grevlerden fazlasıyla rahatsız olanlar, grev hakkını geniş ölçüde kısıtlayan yeni bir kanunun hazırlanması yetmiyormuş gibi, patlak veren grevleri engellemek için her türlü çareye başvurmaktan geri kalmamaktadırlar. Bundan da anlaşılacağı gibi, «Türk işçilerinin Avrupalı işçiler gibi hak talebinde bulunamayacakları» kanaati terkedilmiş değildir.

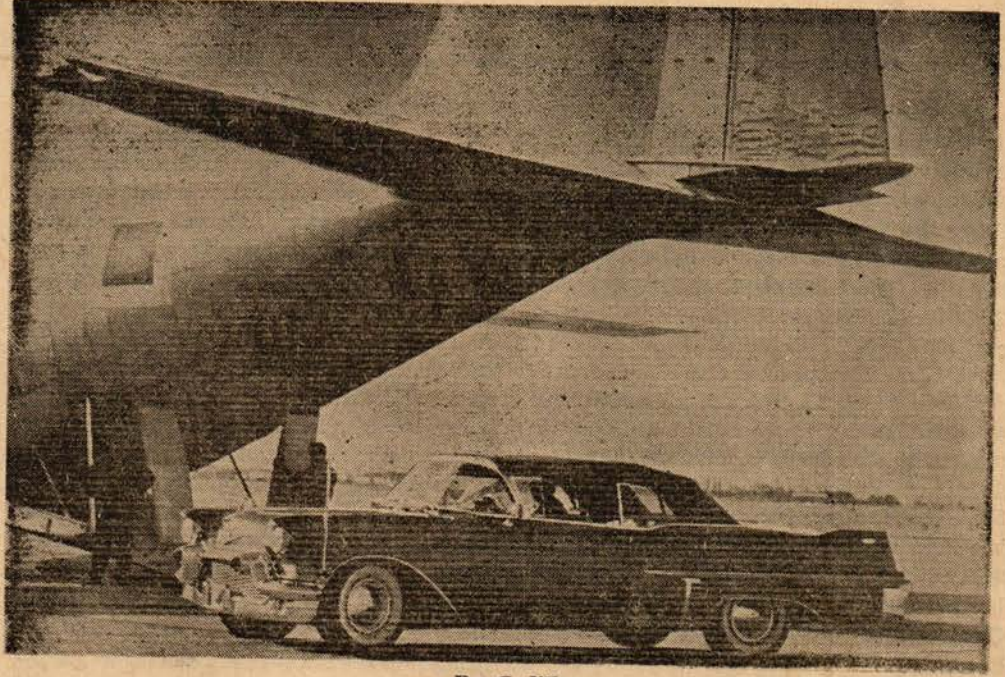
Son günlerde, Harp-İş Federasyonu tarafından kendisine bağlı Nato-İş Sendikası işçileri adına İncirlik Hava Üssünde başlatılan grev, işçilerin çıkarlarına konulan engellerin ve yönetilen saldırıların gerçek köklerini görmelerini hızlandıracak bazı olaylara sebebiyet vermiştir. Sendika yöneticileri, Amerikalıların huzurunu kaçırmış olmamak için «Amerikalı kardeşler» hitabını taşıyan bildirimlerle grevin kendilerine karşı olmayıp Amerikalı işveren Tumpân'e karşı olduğunu ve emniyetlerini bozacak bir durumun sözkonusu olmadığını anlatmak işgüzarlığını gösterirken daha grev başlamadan 4 ay öncesinden itibaren 12127 işçinin işine son verilmiş ve grev başladıktan sonra da Amerikan subayları grevçilere bıçak çekerek üzerlerine jeep sürerek ve casuslara karşı kullanılan köpekleri saldırtacaklarını söyleyerek ne kadar yaramaz (!) «kardeş» olduklarını göstermişlerdir.

Grevçilerin istedikleri saat başına 50 krs. zamdan ibarettir ve diğer Amerikan askerî işyerlerinde olduğu gibi çok düşük ücretlerle çalıştırılmaktadırlar. Amerika'nın desteğiyle yaşayan Türk-İş in ortaya çıkan bu yeni durum karşısında ne tavır takınırsa takınırsın etkili olamayacağı açıktır.

Esasen Türk-İş grevler karşısındaki kayıtsızlığını grev kırıcılığına kadar götürmek suretiyle işçi sınıfının bir hayli dışında kalmış bir kuruluş haline gelmiştir. Bir işçi teşekkülü olarak, Sosyal Sığortalar Kurumu işyerlerinde patlak veren grev karşısında tarafsız kalmayı dahi basaramıyarak grevçilere karşı tavır takınmıştır.

Son günlerin önemli grevlerinden biri olan Singer grevi ise işverenin başvurması üzerine mahkemece, sendikanın (Yeni Tez Büro-İş) işyeri sendikası olması dolayısıyla işkolu düzeyinde sözleşme ve grev yapamayacağı belirtilerek durdurulmasına dair karar verilmiştir. Ancak, sendika bu karara yargıtay nezdinde itiraz etmiş ve greve son verilmemiştir. Amerikalı işveren karşısında direnen Yeni Tez Büro-İş Sendikasını Türk-İş yalnız bırakmak istemmiştir. Bu sendika bağımsız bir kuruluşa sahip bulunmakla beraber DİSK'in yardımlarını ve desteğini görmüştür.

Y O R U M S U Z

— Bu Cadillac —

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Bursa'da tedavi edilen Libya Kralı İdris El Sunusi'yi ziyaret amacıyla Bursa'ya yaptığı 4 saatlik seyahate, Köşkün spor otomobili ile maiyetinin bineceği ikinci bir otomobili de götürmüş ve tekrar Ankara'ya getirmiştir.

Bay Sunay, 22 Eylül Cuma sabahı saat 8,45'de üstü tenteli spor Cadillac otomobil ile Esenboğa hava alanına gelmiş ve Hava Kuvvetlerinin Herkül tipi uçağına binmiştir. Onun arkasından Bay Sunay'ın Cadillac'le maiyetinin bineceği Dodge marka otomobil de aynı uçağına alınmış ve Bursa'ya hareket edilmiştir. Sunay, Bursa yakınındaki NATO hava alanında, Bursa Va-

lisinin otomobili binmemiş; uçaktan indirilen Cadillac ile, Libya Kralının Kaldığı Çelik Palas Oteline gitmiştir.

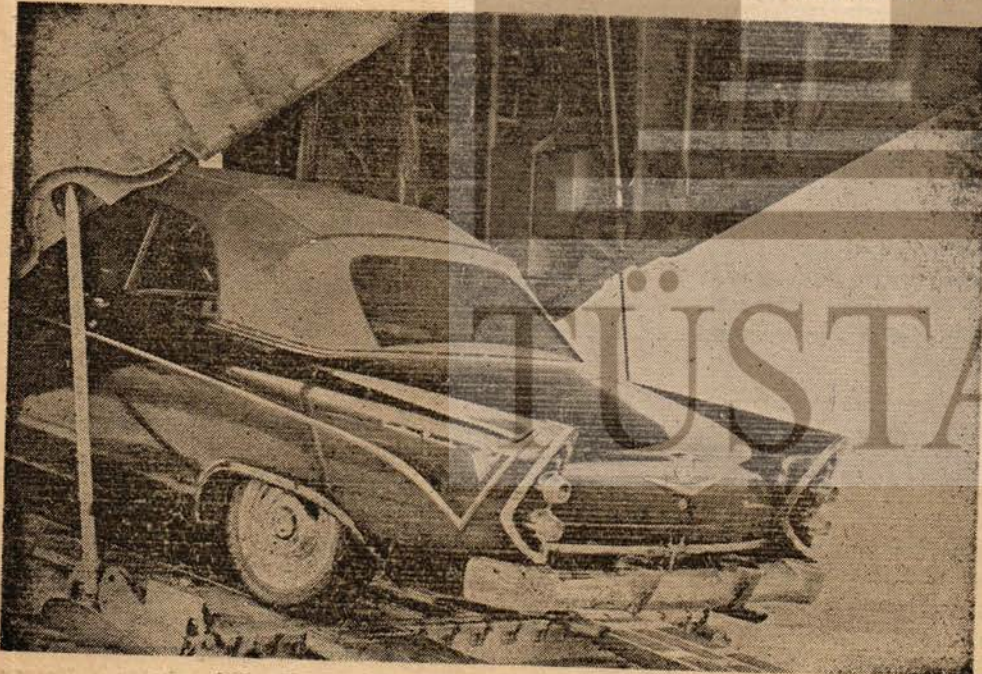
YALNIZ HAVA ALANLARI ARASINDA

Devlet Başkanı, «geçmiş olsun» dileklerini bildirdiği Libya Kralı İdris El Sunusi ile birlikte öğle yemeğini Çelik Palas'ta yemiş ve Ankara'ya hareket edinceye kadar otelde kalmıştır. Sunay, Çelik Palas'dan ayrılırken, gene spor Cadillac'a binmiş ve hava alanına gitmiştir. Alanda, Cadillac ile maiyetinin bindiği otomobiller yeniden uçağına alınmış ve Ankara'ya hareketle 15.15'de Esenboğa hava alanına gelinmiştir. Cumhurbaşkanı, Esenboğa Hava alanında, Genel Kurmay Başkanı, Milli Savunma, İçişleri ve Ankara'da bulunan bakanlar ile Kuvvet Komutanları tarafından karşılanmıştır.

BİR BAŞKA CADİLLAC İLE...

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Esenboğa Hava alanında bu defa, beraberinde Bursa'ya uçakla götürüp geri getirdiği spor Cadillac'a binmemiş, Ankara'da kalan kapalı Cadillac'le tercih ederek Çankaya Köşküne gitmiştir. Böylece, Cevdet Sunay, uçakla Bursa'ya götürüp geri getirdiği Cadillac spor otomobili, Çankaya Esenboğa ve Bursa hava alanı - Çelik Palas oteli arasında kullanmıştır.

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın, Libya Kralı İdris El Sunusi'yi ziyaret için Bursa'ya yaptığı kısa seyahatten Başkente dönüşü dolayısıyla da, Esenboğa ile şehir arasında 250 metre ara ile silahlı askerler dikilmiştir. Sunay, 4 kapılı siyah Cadillac ile Çankaya köşküne dönerken, askerler selam durmuşlardır.

— Bu da Dodge —

Ortak Pazar ve «Batiya Yamanma» Çabaları

Türkiye'yi yakın günlerde yeni bir problem beklemektedir. 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan ve 1 Aralık 1964 yılında yürürlüğe giren Ankara Antlaşması ile Ortak Pazar üyeliğine doğru atılan adım, önümüzdeki iki yıl sonunda tamamlanacak olan beş yıllık hazırlık döneminin ardından Türk ekonomisi için ciddi bir sınav getirecektir.

Türk ekonomisi, devlet kesimi olsun, özel kesim olsun bu sınav için hazırlanmamıştır. Sırtını, devletin binbir çeşit desteğine dayamış bir özel sektör, ne yaptığı belli olmayan yabancı sermaye şirketleri ve lâzım geldiği gibi kendilerine çeki düzen verememiş, verdirilmemiş iktisadi devlet kuruluşları ile Türkiye ekonomisinin Ortak Pazar içinde tam üye olarak alabileceği yer «tarımsal yapı ve tarımsal mallar satıcısı bir ülke» olmaktan öteye gitmeyecektir. Şu günlerde görülen de, Yunanistan ve İtalya gibi, bizim belli başlı ihrac mallarımızda rakibimiz olan ülkeler karşısında Ortak Pazar üyesi devletlerdeki pazarlarda durumumuzu koruyabilmek endişesinden ibarettir. Sanayimizin Ortak Pazar üyeliği ile gelişmesi, adam olması beklenilmemelidir. Ancak, bir eli sanayide, bir eli ithalatacılıkta olan az gelişmiş ülke tipi sanayiciler çevresi ortalığa iyimserlik bulutlarını serpiştirmekle meşguldürler. Geçtiğimiz ayın 14'ünde İstanbul'da düzenlenen bir toplantının başına aksediş şekli, karşı görüşte olanların seslerini çıkarmamaları iyimserlik bulutları serpiştirmek için düzenlenen kampanyanın başarılı olmasına yetmiştir.

OSMANLI ZİHNİYETİ...

Türk özel sektöründe başarılı iş adamlarından Vehbi Koç'un başkanlığında İstanbul Hilton Otelinde düzenlenen toplantı, Ortak Pazar sorununu iktisadi olmaktan çok siyasal bir sorun olarak ele alarak kendi görüşlerine kuvvet kazanmak isteyenlerin görüşüne uygun olarak meselenin ismini değiştirerek işe başlamıştır. Koç'un başkanlığında, ve İktisadi Kalkınma Tesisi tarafından düzenlenen toplantı meseleyi Avrupa Ekonomik Topluluğu meselesi olarak adlandırmıştır. Gerçekten, bütün Ortak Pazar üyelerinin düşünceleri, ekonomik tabandaki Ortak Pazar'dan, hem ekonomik ve hem de siyasal tabanı olacak bir Avrupa Ekonomik Topluluğu'na geçebilmektir.

Ortak Pazar'ı kuran Avrupa ülkelerinin istekleri, ekonomik entegrasyondan sonra, üye ülkeler arasında daha yakın bir tutum ve çıkar birliği kurmak, bu yolla dış politikalarında da birlik içinde hareket edebilme imkanı bularak Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletlerinin

karşısında Avrupa Devletleri Birliği olarak taze bir güçle çıkabilmektir. Bu istek, ekonomik çıkarlarda ortaklık kurulduktan sonra siyasal konularda da birliği öngörmektedir. Türkiye'de Ortak Pazar adımı, memleket ekonomisinin hazırlanması ile yeter derecede meşgul olmamış hükümetler ve özel sektör çevreleri, Osmanlı geleneğine uygun bir tutum içindedirler: «Avrupa devletleri siyaseten bize dostluk göstermek zorundadır. Türkiye'nin siyaseten bir önemi olacaktır. Binaenaleyh biz onlar gibi ekonomik konularda birlik olmaya yeterince çalışıp bu işi becermesek de, siyasi önemimizi kullanarak, Avrupa Ekonomik Topluluğuna kapağı atabiliriz, varsın bize açılan yer kıyıda köşeden olsun!» denilmektedir. Bu görüş, oldukça yaygın bir görüştür. Bırakılması gereken bir görüştür Zira, Avrupa camiasında kendisine yer bulduğunu sanan Osmanlı İmparatorluğunun aldanmasına benzemektedir.

AFRİKALI DEVLETLER DE...

Ortak Pazar'a girince karşılaşılacak olan yabancı rekabeti Türk ekonomisindeki sanayicileri ne hale getirecektir. Tanrı bilir! Türkiye'ye gelmek isteyen ufak-tefek bir yabancı şirket bile özel sektördeki sanayicilerimizin uykusunu kaçırmaktadır. Çoğu özel sermayedarlar ise, milli bir sanayici olarak çalışacağı yerde, bir yabancı şirketle ortak kuruluş şeklinde çalışmayı cana minnet bilmektedir. Sanayimiz, ağır, hem de çok ağır gümrük himayelerinin arkasında çalışmakta; ancak böyle ayakta durabilmektedir. İşçi devri yüksek Personel eğitimi düşük, teknik geridir. Sanayimiz aslında «sanayi» bile değildir. İktisattan bilindiği gibi, bir malı imal edecek makina veya tehzizatı imal eden kuruluşlara sanayi kuruluşu denilir. Bugünün sanayisi budur. Bizim sanayimiz ise büyük oranda tüketim malları imal etmektedir. Sanyile uzak - yakın benzerliği olan kuruluşların büyük kısmı ise, yurdumuzda büyük paralar yutan lüks apartman inşaat alanına mal üretmekte; abdesthane boruları imal edenler bile sanayici adını taşıyabilmektedirler!

Önümüzdeki iki yıl da geçince, sanayicilerimizden paçaları sıvamaları ve örneğin abdesthane borusu imali yerine doğru dürüst sanayi kuruluşları kurmaları vs. vs. istenecektir. Özel sektörümüz buna hazır mıdır? Zira işin büyük kısmı özel sektöre düşecektir. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, devlet sektörünü sanayinin önderi olmaktan geriye çekmiştir. Devlet, ancak ve ancak özel sektörümüzün beğenmediği işleri yapabilmektedir. Bu durum, Hilton toplantısında

Devlet Plânlama Teşkilâtı müsteşarı Bay Turgut Özal tarafından iftiharla açıklanmıştır.

Devlet, az gelişmiş bir ülkenin şartlarına uygun olarak sanayide önderlik işini yüklenmekten kaçınmaktadır. AP iktidarınca bunun iki sebebi vardır. Birincisi; böyle bir işe girilecek olursa devlete sağlam gelir kaynakları bulmak, bunun için de tarım sektöründeki vergisiz yüz milyonları vergilemek, rahatsız etmek gerekmektedir. Oysa hep bilinmektedir ki; Türkiye bir az gelişmiş ülke ise de, üzerine gıydirilen kaftan az gelişmiş ülkelerin bedenine göre dikilmiş bir kaftan değildir. Az gelişmiş de olsa, burada usul «sandıktan çıkmak» tır. İyi veya kötü, tartışma konusu bu değildir. Ancak şuna işaret etmek gerekir ki; «sandıktan çıkmak» mekanizması ile örneğin devlete yeter gelir kaynakları bulmak için alınması gereken birçok tedbirler açıkça çatışmaktadır. Az sayıda, organize olmuş ve ekonomik gücü önemli çevreler hükümet hangi partiden gelirse gelsin bu tedbirleri önlemektedirler. Bu çevrelerin anlayışına göre sıradan vatandaşların görevleri kuzu kuzu vergilerini vermek, zamların büyük kısmına katılmak; kendilerine düşen vatani görevi ise, «milli menfaatlere en uygun iktidarları koltuğa oturtmak» veya «etliye sütlüye karışmaya kalkışanları ise iktidar koltuklarından alıvermek» tir.

Bütün bunlar şimdilik bu çevrelerin mutlu olmasına yetmektedir. Ancak az gelişmiş bir ülkenin özel sektörü de, özel sektörün paralı veya dinden-imandan savunucuları da nihayet az gelişmiş bir Türkiye'de sanayinin gelişmesine imkân katiyen yoktur. Bunu, devletin önderliğinde bir çalışma programı ile, bile olsa yapmak çok güç olacaktır. özel sektörün önderliğinde bir sanayileşmenin geleceği ise «göle maya çalmak» tan bile gülünçtür. Özel sektör, özel sektördür. Vatan-millet duygusu ile hareket eden özel sektör hiçbir ülkede olmamıştır. Biz de olması için de bir sebep yoktur. Bu yüzden Ortak Pazar'a bu kafa ile balıklama dalmak Türkiye'ye ancak ve ancak şunu kazandıracaktır :

«Afrika'daki bazı Avrupa ülkelerinin eski sömürgelerinin istedikleri gibi, bugün sömürgeci ülke ile sömürgecilikten kurtarılmış ülkeler arasındaki iktisadi pazar bağlarının devamına benzer bir ilişkinin muhafazası mümkün olacaktır. Özellikle Fransa'nın eski sömürgeleri Ortak Pazar üyeliğinden sonra Fransa ile bağlantılarının kalmıyacağından korkmaktadırlar. Şimdiki halde Fransa bunlara öncelik tanımakta; mallarını ab-

maktadır. İşte Türkiye'de ters yoldan aynı endişenin itmesiyle Ortak Pazar'a kapağı atmak peşindedir. Bu, bukadarıyla olacaktır.

Ancak, Avrupa ülkeleriyle sonraki yıllarda geliştirmek zorunda kalacağımız ekonomik ilişkiler bir çeşit işbölümü anlayışını gerektirecektir. Bu durumda ise, Türkiye'nin nasibine dokumacılık, yiyecek sanayi, turizm ve tarımsal mallar üreticiliği kalacak; ağır sanayicilik görevi gelişmiş ülkelerin inhisarında bırakılacaktır. Bütün bunların olması için Avrupa ülkelerinin emperyalist tutumlarında ısrar etmelerine lüzum yoktur. İşlerin bu minval üzere seyri veya seyretmemesi Avrupa ülkelerinin kendi çaplarında yürüttükleri ekonomik emperyalizm politikalarında ısrar etmeleri veya birden bire insancıl bir tutuma girmeleri ile hiç ilişkilil değildir. İktisatçı Mrydal'ın belirttiği gibi, «İktisadi entegrasyon denemeleri, aynı ülke içindeki gelişmiş ve az gelişmiş bölgelerde bile işbölümüne yol açmakta; ancak sanayileşmiş olan gelişkin bölgenin lehine devam etmektedir. İşler.»

MİLLİYETÇİ ÇİN'DEN BAŞKA ÖRNEK KALMAMIŞ!...

Öyle görünüyor ki; ne devlet adamlarımız ne de özel sektördeki kişiler henüz uyanmamışlardır. Toplantıda konuşan Prof. Aydın Yalçın, «İkinci Dünya Savaşından sonraki Amerikan yardımlarının Türkiye'de ümitsizliği ortadan kaldırdığını» teleri sürmüş, «korkmamak gerektiğini, önmümüzde Formoza, Güney Kore ve Pakistan örneklerinin bulunduğunu» söylemiştir. Hep bilinmektedir ki, Formoza ve Güney Kore ekonomilerinin bugünkü şekilleri Amerikan Kongresindeki dış yardım müzakerelerinde yıllardan beri ele alınmaktadır. Amerikan kongresinde AID Başkanı David Bell tarafından 1963 yılında yapılan bir konuşmada -zabitlar bulunabilir kolaylıkla- bu ülkeler «ekonomik yardımlarla canlandırılmış», ama «Amerika için daha iyi» pazar «olmak için canlandırılmış ülkeler olarak vasıflandırılmıştır. Yani, Sanayileşmeleri Amerika'nın izin verdiği ölçüde ve alanlarda olmaktadır. Formoza'nın kâğıt üzerinde fert başına milli geliri Türkiye'den üç kata yakın fazladır. Ama halk kitlelerinin durumu bundan yararlanmamakta; çoğunluğu iktidardaki Çan Kay Şek ailesinin eş-dostu veya sadık adamları olan belli bir mutlu azınlık tarafından yutulmaktadır. Milliyetçi Çin denilen ülkedeki aydınların kitle halinde Amerika'ya kapağı atmaları da ülkelerindeki bu mutlu azınlığın yüzündendir. Bu ülkelerin izledikleri yollarla bir memleket, üzerinde yaşayan insanlar için «vatan» yapılamaz. Özel sektör de olsa, Türkiye'yi bu ülkelere benzetmek isteyecek özel sektör bu ülkede yoktur. Olamaz ve olmamalıdır. Bu yolda bir gelişmeden medet uman özel sektör başına büyük işler açacağını bilmek zorundadır.

Çıkar yol, memleket sanayiline -özel sektör de olsa- milli bir sanayi olmak şartıyla kolaylık tanımak ve yardım etmektir. Aslında gelişmiş ülkelerin hepsi de

önce milli ekonomide bütüncü bir unsur olarak sanayilerini kurmuşlar, daha sonra milletlerarası pazarlardaki imkanları tam kullanabilmek amacıyla serbest ticaretin faziletlerinden bahsetmeye koyulmuşlardır. Bu memleketlerin hepsi de, işçi sınıfının -zamanında- alabildiğince sömürülmesi, tarım sektörünün sanayi sektörüne destek olmak zorunda bırakılması, vergi sistemlerinin sanayiye himaye edecek şekilde düzenlenmesi ve dış sömürgelelerin istismarı ile ve milli sanayinin dış ülkelere karşı alabildiğince himaye edilmeleri sayesinde sanayiye dayanan ve rasyonel bir ekonomi kazanmışlardır.

Türkiye'de ise, bunlar yapılmamaktadır. Sadece ve sadece vergi konusunda ve malların düşük kaliteli - yüksek fiatlı satılması ile tüketici kitleye yüklenilmesinden başka! Yüzsüzlük ölçüsüne varan «yerli malının himayesi» yıllar yılı devam ettiği halde özel sanayicilerimiz bir türlü iyi ve ucuz mal yapamamaktadırlar.

İstanbul'da Hilton'da yapılan toplantıda üzerinde durulan bu konuda «Avrupa sanayii karşısında ayakta duran durum, himaye tedbirleri ile tüketici halkın sırtından ayakta durmak isteyenler de yıkılır gider» denilmiştir. Tüketiciler olarak insanın bu görüğe «doğru!» dememesi güçtür. Ama, bunun da sistem içinde yapılmazsa getireceği şey tüketiciler için biraz daha iyi kalitede - ucuz fiatlı mal bulma imkânıdır. Milli bir sanayi kurmak, yurt ekonomisini dosta düşmana muhtaç durumdan kurtarmak haksız kazançları önlemek ve tüketiciyi «milli sanayimiz kurulsun» diye diye ne «milli» ne de «rasyonel» olmayan çapaçul bir sanayinin elinde bırakmamak için Türkiye'nin çok düşünmesi gerekmektedir.

Şimdilik bulunan yol, devlet adamlarımızın da, özel sektör çevrelerimizin de «Osmanlı» zihniyetinden pek ayrışığı olmayan «Batıya yamanma» politikasından başka birşey değildir.

Berber-i Has ve Anadolu Basını

Başbakan Demirel, eşi Nazmiyânın ve eşi Nazmiyânının berber-i has'ı birlikte Romanya ve Rusya'ları gezdursunlar, olay Anadolu basınındaki sütunlara kadar geçmekte yer yer ciddi, yer yer de tatlı yazılara konu olmaktadır.

Aşağıdaki satırlar Karacabey'de çıkan MELTEM'dendir:

«Yalan, yanlış olmadığı anlaşıldı.

Başbakan, yanında Hanımefendisini; Hanımefendisi de yanında hususi berberini dış gezilere götürmüş, götürmektedir.

Bu ne israf? Bu ne saltanattır böyle?

Kır-At kötü yoldadır, Süleyman bey!

Daha dün bir Başbakandan, Millet parasıyla alınan bir cimbrizin hesabı sorulmuş ve hesap Darağacında görülmüştür!

Sayın Cokey! Sayın Kır-At!

Dikkat!... Dikkat!...

(Çifte Kumrular)

Aşağıdaki satırlar ise Alaçam'da çıkan ALİNERİ gazetesindedir:

«Korkuyorlar, korkacaklar, korksunlar

Geliyoruz, geleceğiz yakındır.

Kim nerede, ne işliyor hepsini

Biliyoruz, bileceğiz yakındır.»

H. M.

Tansel'in Gafı

Sayın Tansel, bir irtica gazetesine 18 Eylül tarihinde bir beyanat verdi. Daha doğrusu beyanati bu tarihte yayımlandı. Kendisi tarafından yalanlanmadığına göre, demek ki doğru. Dışişleri Bakanlığı, sayın Tansel'i dipten yalanlayan bir açıklama yaptı. Tansel'in beyanati bir çok bakımdan hazindir.

Bir kere kendisinin milletler arası konularda ne kadar yetersiz, bilgi eksikliği içinde olduğu görülüyordu. Bu kadar bilgi yetersizliği içinde olan bir kişinin, devletin hayati konularının görüşüldüğü Millî Güvenlik Konseyine üye olduğunu düşününce, insan ister istemez endişeleniyor.

Daha hazini; kendisine görevini, yetkisini, muhatapı olmadığını hatırlatan, sayın İnönü'nün bilinen nezaketi ile söyledikleri, gerçekte çok ağırdır. Bu düpe düz politika dışında kalması gereken bir insanın iç politikaya, yetkisi dışında burnunu sokmasıdır. Üstünde taşıdığı sıfat buna kanunen engeldir. Bu hatayı yapanların normal yapacakları bir şey vardır, istifa...

Hazinin hazini, millî mücadeleyi yapan, bağımsızlık bilinciyle dolu bir ordunun kumandanlarından biri olan sayın Tansel, cumhuriyet ordusu kumandanı olduğunu unutarak, bir padişahçı gazetede, devrim düşmanı hilafetçi bir gazetede, 27 Mayıs'ın bu mevkiye getirdiği bir insan olduğunu unutarak, 27 Mayıs düşmanı bir gazetede 27 Mayıs'ın astığı bir insanı kербela şehidi yapma kampanyası açmış bir gazetede, mürtecilerle kol kola, aşna fişna olarak, onlara bir çeşit süflörlük yapması, adeta peyklik psikolojisi ile bir yabancı devlete karşı milletimizde uyanan kızgınlığı, bir millî kahraman üstüne kanalize etmeğe çalışmasıdır.

O millî kahraman ki, bu orduyu kurmuş, bu orduyla müstevlilere karşı bir bağımsızlık savaşı yürütmüş, zafere ulaşmış bir kişidir. Şimdi, bu

Fikret EKİNCİ

ordunun kurucusunu, ordunun hasbel kader kumanda mevkilerinden birinde oturan zat, yabancı bir devlete yararlanmak için çermemek istiyor. İnönü, bir büyük kayadır, çocukları o kayaya başlarını çarparak parçalamışlardır.

Bir kere bombardımanın hedefi neydi? Çok dar bir bölgeye mahsur kalmış, soydaşlarımızı, imha etmek isteyen bir çetenin cinayetlerini önlemek, sınırlı bir hareket. Gaye gerçekleşmiş, Güvenlik Konseyi, Dışişleri Bakanlığının açıkladığı gibi, bombardımanı durdurmuş demiş, karar almış ve ben bu kararı dinlemiyerek, hem bütün dünyayı karşıma alacağım, işi sınırlı tuttuğum için tarafında olan dünya kamu oyunu yitireceğim, hemde çocuk, yaşlı, genç, kadın, erkek, hasta demiyerek bombalayacağım, papazın cinayetlerini meşrulaştıracağım. Tansel'in kafaşu bu.

Dışişleri Bakanlığının açıkladığı gibi, çıkarmayı Johnson önlemiştir. Bombardıman sırasında çıkarma söz konusu değildi. Bombardımanın hedefi sınırlıydı. Johnson mektubuyla temel bir mesele ortaya atılmıştır. O mesele şudur: Çıkartma yapamazsın. Benim verdiğim silahları kullanamazsın. Rusya sana bir taarruz ederse, NATO'yu işletmem diyor.

Bir kere bu beyan, ittifak anlayışında ciddi bir anlayış farkını ortaya koymuştur. Benim hayati menfaatlerim söz konusu olacak, güvenliğim söz konusu olacak, tedbir alamıyacağım. Ahırsam, Sovyetlerden bir tepki gelirse, NATO işlemecek. Bu şantaj, Tansel'in görevini, yetkisini, anlayışını çok aşan bir şeydir. Bu şantajın üstünde acı acı düşünmeyen bir insan kumandan olamaz...

Johnson, benim ticretli askerlerimsiniz, yalnız benim gösterdiğim he-

deflere yönelebilirsiniz, verdiğim silahları, ancak o zaman kullanabilirsiniz diyor. Senin hayati çıkarımı ben tayin ederim, kendi kaderin, millî menfaatlerin hakkında kendi iraden yok diyor. Sayın Tansel, Johnson ile aynı kanaatte midir? Öyle ise, kendisi Türk ordusunda kalamaz. Çünkü, bağımsızlık bilinci ile dolu bu ordu, yabancı hakimiyetini millete kabul ettirmek isteyen insanlara iltifat etmez, dışına fırlatır, o'nu saymaz.

Sayın Tansel; İnönü düştükten sonra üç ay Amerika'ya gezi yaptı. Bu fikirlerini, o gezi sırası bir beyin yıkama sonucu edindiğini düşünmek istemeyiz. Ayrıca, dünyada üç ay yabancı bir ülkede gezi yapan bir kumandan da gösterilemeyeceğine rağmen, alınan dolgun Amerikan doları harcamaları da kötüye yorumlamak aklımızdan geçmez. Ama, sayın Tansel hemen bombardımanda buraya koşan NATO baş kumandanının konuşmalarını çok iyi bilmesi gerekir. Bugün devlet başkanımız olan sayın Sunay hemen NATO'ya gitti; konuşmaları, tartışmaları biliyorlar, bilmeleri gerekir. Buna rağmen, Türkiye aleyhine Amerika kayırmalarına, Demirel'in Sovyetler Birliğine gezisi arifesinde gayret göstermesini yadrgadığımızı söyleyebiliriz.

Sayın Tansel, üst üste bir çok gaf yapmıştır. Anlaşılan, sudan bir sihi muayene, kendisinin istirahatı çekilmesini gerekli gösterecektir. Buna ciddi bir ihtiyacı olduğu anlaşılmaktadır. Devletin temel politikasını, hayati çıkarlarını, bir takım hissi, CHP. de ihtilafa düştüğü eski kumandan arkadaşları, kurmay başkanları millet vekilidir diye kin ile tahriye kalkması, salim bir kafa ile görev yapamıyacak halde olduğunu ortaya koyuyor. Tansel'in memleket aleyhine Amerikancı kesilmesi Amerikan gediklilerinin sigarasını yakan, ve adı çakmakçıya çıkan, Erdel-huna karşı ordunun taşıdığı duyguları hatırlattı. Kendisi de bu beyanat ile orduda başka bir duygu uyandıracaklarını sanmayız.

Güney Vietnam'da İstifa Eden Amerikalı Gönüllülerin Dedikleri

Hall - MEHMET

«Bu savaş silâhlardan, bombalardan ve bildiğimiz adına savaş dediğimiz herşeyden farklı bir savaştır. Silâhlardan, bombalardan ve savaşın kendinden bile daha büyük bir savaştır. Sadece bedenlin ölümünden değil; insanı insan yapan herşeyin öldürülmesinden ve tahribinden söz etmek gerek Vietnam deyince...»

Bu sözler, Amerikalı bir uzman olan ve Da Nang bölgesinde iki yıldır çalışan Mr. Ronk'a aittir.

«Burada kalmakla, sevdiğimiz bir halkın çöküntüye uğratılmasına seyirci kalmaktan başka birşey yapamayacağımızı görüyorum. Vietnam'ı terk ediyoruz. Zira burada olan-bitenlerle aynı görüşte olmadığımızı anlatmak için başka birşey yapmaya imkân kalmamıştır.»

Bu sözler de, Eylül ayının ikinci yarısında Vietnam'ı terk eden Gönüllü Yardım Kuruluşundan Mr. Luce'a aittir. Mr. Luce, Güney Vietnam'da bulunan ve Amerikan hükümetince desteklenen en büyük yardım kuruluşlarından «Uluslararası Gönüllüler Örgütü» ndendir.

MESELE BİREYLE HALLEDİLEMEZ ..

Güney Vietnam'da, tarım sorunlarından, savaş yetimleri, savaş dulları ve toplama kamplarındaki insanların problemlerine kadar çok çeşitli konularda çalışan 170 Amerikalı gönüllü - uzman, Başkan Johnson'a bir mektup yazarak şimdi bu görevlerinden istifa etmişlerdir.

Johnson'a yazılan mektupta Vietnam savaşı protesto edilmiştir. İstifa edenler Vietnam'da sadece savaşın değil; Amerika'nın Güney Vietnam'da görmek istediği şeylerin de Vietnam'lılar için iyi şeyler olmadığına inandıklarını açıklamışlardır. Bu uzmanlardan Mr. Luce şöyle demiştir:

«Bu savaşın bitmesine ihtiyacımız var. Gözlerimizin önünde Vietnamlıların aile hayatı, tarımları, yolları, tahrip edilmektedir. Her yerde sefalet mahalleleri türetmekteyiz. Benim gördüğüm artık bu ülkenin ihtiyacının, bize öğretilen bireylerin yapabileceği; önderlik edebileceği ve halka öğretebileceği değişiklikler olmadığıdır. Güney Vietnam'ın ihtiyacı

olan değişiklikleri kişiler yapamazlar bundan böyle...»

«YAPILAN, OLAGANÜSTÜ VAHŞETTİR!»

Kendilerine, «Vietnam'a gidip, oradaki yoksul ve çoğumsu bir halkı eğitmeleri, adam etmeleri, komünistlerin mezallimine karşı Güney Vietnam halkına birer siper olmaları» söylenen uzmanlardan üst seviyede 45 tanesi, Johnson'a verilmek üzere elçi Ellsworth Bunker'e bir mektup tevdi etmişlerdir. Mektupta aynen şöyle denilmiştir:

«Bizim gördüğümüz, bu savaş abideli sonuçlar verecek; izleri kalıcı olacaktır. Ancak, Vietnam savaşının bırakacağı abideler, ölüm, yok oluş, umutsuzluk ve katli abideleri olacaktır. Biz, bu yüzden savaşın derhal sona erdirilmesini doğru bulmaktayız. Oysa, idareniz savaşın Kuzey'e yaygınlaştırılması yönündedir.»

Gönüllülerin çoğu Vietnam'da en az iki yıldan beri çalışmakta olan Amerikalılardır. Örneğin; Mr. Luce Amerika'daki East Calais'den, Vietnam'da Uluslararası Gönüllüler Örgütü'nün eski başkanı idi. Mr. Ronk, California'dan gelmiş Vietnam'da gönüllü olmaya. Görevi Da Nang bölgesinde imiş. Mr. Meyers tutup Suderton'dan gelmiş Mekong deltasındaki takımlara başkan olmaya.

Hepsi bunların Amerikalı ve Vietnam'da yıllardır çalışıyorlar. İstifalarını örgütün Washington'daki Genel Müdürü Arthur Z. Gardiner'e verilerden bir diğeri de Mr. Gene Stoltzfs, Ohio'dan, Vietnam'daki görevi Güney Vietnam'a kuzeyinden gelen savaş mültecileri ile ilgilenmek. Unvanı, bölüm başkanı. Şimdi o da gidiyor Güney Vietnam'dan Güney Vietnam'dan kalpleri kırık ayrılan Amerikalı uzmanlar gitmeden önce başkan Johnson'a yazdıkları mektupta, Vietnam'dan inançları yıkılmış ve kalpleri kırık olarak ayrılmasına yol açan Savaşın nasıl bir savaş olduğunu da başkanlarına duyurmuşlardır. Belki yararı olur diye:

«... Çekilmez, dayanılmaz vahşette bir savaş. Savaş değil olağanüstü bir vahşet!...»

«SEVDİĞİMİZ BİR HALK KONUŞMADIĞIMIZ İÇİN BİZ SÖYLÜYÜRÜZ»

Vietnam savaşını ve Amerikan po-

litikasını protesto etmek için istifa eden, başkana bu amaçla mektup yazan uzmanlar, ayrıca Saygon'da bir de bildiri yayımlanmışlardır başna. Bildiriye haber veren ve ayrıca uzmanlarla yaptığı bazı ilgi çekici konuşmalarını nakleden International Derald Tribune gazetesi muhabiri Bernard Weinraub, uzmanlardan Mr. Ronk'un dediklerinden şunları nakletmektedir:

«Etrafımda toplanan Vietnamlıları sevdiğimi, gidersem buna üzüleceklerini; beni kendilerine yardım edebilecek biri olarak tanıdıklarını bildiğim halde gitmem gerekiyor diyorum kendi kendime... İnanıyorum ki bu protestom Vietnam'lı dostlarım için yapabileceğim en iyi şeydir. Bu protestom ile Güney Vietnamlı dostlarımın da söylemek istedikleri, ama söyleyemedikleri şeyi söylüyorum:

«Durdurun bu savaşı!»

AMERİKAN RESMİ GÖREVLİLERİNİN YORUMUNA GELİNCE...

Hileli seçimler olduğu Amerika'daki çeşitli kiliselerin vakıfları tarafından Vietnam'a seçim sırasında gözlemcilik yapmak için gönderilen Amerikalı uzmanlarca bile açıklanan son seçimlerden sonra şimdi, Amerikan basını Vietnam'ın demokratik bir yönetimle idare edildiğini ispatlamaya çalışmaktadırlar. Ama ga liba işin gerçeği mota-mot böyle değil!

Nitekim Güney Vietnam'daki görevlerinden istifa eden Amerikalı uzmanların Saygon'da dağıttıkları protesto bildirisinden sonra bu konuda düşünceleri sorulmak istenen Amerikan hükümet görevlilerinden George Goss şöyle demiştir:

«İstifa edenler öyle düşünüyorlarsa çekip gidebilirler. Burası onlara göre bir yer değilse, burada işleri yok demektir zaten!...»

Bu sözler, dünya kamu oyunun lanetlediği Vietnam savaşının neden lanetlenmiş bir savaş olduğunu açıklamaktadır. Dışarda lanetlenen Johnson'un dış politikası, «idealist!» duygularla doldurulup az gelişmiş ülkeleri modernize etmeye gönderilen yarı-saf Amerikalı uzmanların bile suçlamak zorunda kaldıkları bir «savaş politikası» olmuştur.

Dışardaki Öğrencilere Baskılar

Beşir HAMİTOĞULLARI

Geride kalan Eylül günlerinden birinde, Millî Eğitim Bakanı, dış ülkelerde okumakta olan Türk öğrencileri hakkında «katı tedbirler», alınacağını bildiriyordu.

Görünen ve görünmeyen yollarla öğrencilere yapılmakta olan çeşitli baskının, birden bire arttırılmak istenmesinin, en yetkili ağızdan ilân edilmesinin sebebi nedir? Yurt dışındaki öğrencilerin acıklı durumu ve çıkar yol, noktaları üzerinde durmak, zorunlu olduğu kadar belki yararlı da olabilir.

GURBETTEKİ ÖKSÜZ GENÇLER

Yurt dışına öğrenci göndermek Türkiye için yeni bir olay değildir. Tanzimat'a kadar iner bu işin başı. II. Dünya savaşı'ndan sonra başlayıp gelişen uluslar arası burs tahsisleri sayesinde, yoksul halk katlarına inerek daha yaygınlaşan, burslu çıkışlar, halen bir sisteme bağlanmış değildir. I. B. Y. K. Plânı, iktisadî kalkınmanın, zorunlu kıldığı kalifiye iş gücünü karşılamak ve «yüksek öğretim kurumlarına öğretim üyesi yetiş-

Tablo : I

Yabancı ülkelerde bulunan; resmî dövizli ve dövizsiz özel öğrencilerin, ülkelere göre dağılışı. (3.5.1967 tarihinde)

Ülke	Toplam	Resmî	Dövizli	Dövizsiz
Almanya	2122	407	603	112
A. B. D.	1075	164	335	526
Kanada	117	3	2	12
İngiltere	624	257	166	201
İsveç	35	2	6	27
Danimarka	3	—	1	2
Yunanistan	181	—	—	181
Irak	13	—	—	13
Finlandiya	3	—	—	3
Norveç	1	—	—	1
İsviçre	252	38	83	131
Avusturya	185	4	94	86
İtalya	75	14	17	44
Fransa	383	162	101	120
Belçika	75	2	10	63
Hollanda	17	5	3	9
Toplam	5111	1253	1279	2579

tirmek amacıyla doktora için yurt dışına öğrenci gönderme işini — dizeysel — de olsa, ilk defa bir programa bağlamıştır.

Konunun önemini ve hangi ülkede, hangi statüde ne miktar öğrenci bulunduğunu, I nolu tablo göstermektedir :

1965 yılından beri dış ülkelerde okumakta olan öğrencilere yapılmakta olan haksız ve sakıncalı baskının 1958 - 1960 yıllarındakini andırır biçimde ve doğrultuda, yükseltilecek doza, Millî Eğitim Bakanı tarafından «dışarıda okuyan gençlerin, aşırı akımlara kapılmış olmaları» nedenine dayatılmak istenmektedir.

İŞIKTAN KORKMAK

Millî Eğitim Bakanını, şiddet yoluna iten tüm nedenler ise, gerçekte, bir olay ve bir «evrim» etrafında dönmektedir :

Ayrıntılarına girmeyeceğimiz olay, sayın Cumhurbaşkanı'nın Paris'i resmî ziyaretleri sırasında, Türk Öğrenci Birliği temsilcilerinin «Türkiye'nin içte ve dışta daha olumlu ve onurlu bir politika» izlenmesi dileğini belirten bir muhtıranın, Devlet Başkanı'na sunulmuş olmasıyla ilgilidir...

Evrime gelince; yurt dışında, doktora veya yüksek öğrenim yapmak için, bulunan öğrenciler, her türlü fikir ve düşüncenin serbestçe söylendiği, yazılıp, tartışıldığı demokratik ortamın, uyarıcı olumlu ikliminden ve olanaklarından yararlanarak kendilerini yetiştirmektedirler «büyük uyanış» denilen bilinçlenmenin, aydın düzeyine yükselen gençler, gelişmiş ve büyük bir hızla gelişmekte olan ülkelerle, kendi yurtlarını mukayese etmekte, ortaya çıkan Türkiye'nin geri kalmış sülûeti karşısında, ıstırap duymakta, gelişmişlerle karşılaşınca, geri kalmış bir ülke çocuğu olmanın ezikliğini derinden duyarak, ulusal sorunlar üzerinde kendi ülkücü ve idealist dünyalarında çözüm yolları aramaktadırlar.. Yurttaki Atatürk gençliği gibi, ülke yöneticilerinin, memleketi yoksulluktan kurtarmak için gerekli reformların etkili bir politika çerçevesinde yapılmasına kızmakta ve boşu boşuna israf edilen olanak ve zamanı, hazmedememektedirler. Türkiye'nin beslediği derin bir özlem ve yeni bir uyanışın şekillendirdiği bilinçlenme ortamında, memleketimizde, arada bir beliren olumsuz gelişmeler karşısında, bildiri yayınlamakta ve bazen yürüyüş yapmağa yönelmektedirler. İşte bazı yöneticileri ve belirli çevreleri çileden çıkararak ve yeni baskı yollarına yönelten gerçek nedenler, Atatürk gençliğinin, dışarda bulunan bu «bölünmez» kısmının, uyanıklığı ve yurt sorunlarıyla olumlu tarzda ilgilenmesi, mevcut bozuk düzenin olumsuz belirtilerine karşı çıkmalarında toplanmakta ve gençleri layık oldukları ithamlarla suçlanmalarına yol açmaktadır.

İLGİ YETERSİZLİĞİ

Öğrencilere, yol ve ilgi göstermek, yardımcı olmak sorumluluğunu yüklenmiş olan bazı görevliler, bu doğrultuda ihanete kadar varan ilgisizliklerini, imal ettikleri iftiralarla giz-

lemeği gelenek haline getirmişlerdir. II. ve III nolu tablolar, yurt dışındaki çocuklarımızın ne derece ilgi ve ihtimamdan yoksun olduklarını yansıttığı gibi, maruz kaldıkları insafsız baskıyı da ortaya koymaktadır.

Avrupa ülkelerinde üniversite düzeyindeki öğrencilerin başarı oranı: % 85 - 90 nı bulurken; Türk öğrenciler için % 25 - 30 seviyesini aşmamış olması, ne derece ilgi, teşvik ve olumlu kontrolden yoksun olduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo : II —

1966 - 1967 ders yılında öğrencilikle ilgili kesilen dövizli özel öğrencilerin, ülkelere göre dağılımı ve başarı oranını göstermektedir. (kendi hesabına Türkiye'den döviz alarak okuyanlar)

Ülke	Toplam
Almanya	144
A. B. D.	32
Fransa	9
İngiltere	52
İsviçre	44
Toplam	281

Yurt içindeki üniversite ve üniversitelerin sorunlarını çözmekten aciz bir eğitim politikasının, dış ülkelere öğrencilere yeterince yararlı olması zaten düşünülemez...

I.B.Y.K. Planı, 1963 - 1967 dönemi için dış ülkelere, 3000 öğrencinin burslu olarak gönderilmesini ön görmüş idi. 1966 yılı sonuna kadar gönderilenlerin 500 zü aşmamış olması, programın nicelik yönünden de başarısızlıkla sonuçlandığını göstermektedir. I. B. Y. K. Plan'ına göre ise 1968 - 1972 döneminde sadece doktora için yeniden 300 öğrencinin gönderileceğini ön görmektedir. Resmî, dövizli ve dövizsiz öğrencilerin çok yakınlarda on bine varabileceği düşünülecek olursa, konunun önemi daha iyi anlaşılır.

Tahsis edilen maddî imkânların boşu boşuna israf edilmemesi ve öğrencilerin arzı edilen nitelikte yurda dönmelerini sağlayabilmek için, konuyu bütün yönleriyle, önemi doğrultusunda, yeniden ele alıp düzenlemek gerekmektedir.

İlgisizliğin doğurduğu bir öksüzlük ortamında bulunan dışardaki Türk öğrenciler üzerine estirilen ve dozajı arttırılmak istenen terör havası durdurulmalıdır. Burs kesmek, öğrencilikle ilişkisini koparmak gibi kısır ve kolaycı tutumlar, yanlış olduğu iddia edilen doğrultuya yönelmiş öğrencileri büsbütün kaybettirir. Yanlış yolda olanlar varsa, onları batırmak değil kurtarmak lâzımdır.

Gençlik ateşi ve heyecanına, eklenen yurt özleminin şekillendirdiği bilinçli ve olumlu davranışları anlayışla karşılamalı, fikrîsel zenginlik dolayısıyla gençler kınanmamalı, cezalandırılmamalıdır. Düşünce serbestliğinin, baskıdan daha yararlı olduğu unutulmamalı, Türkiye'ye dönük,

Başarısız	Başarılı	Başarı Oranı %
96	48	33
14	18	56
6	3	33
41	11	21
34	10	23
191	90	32

ulusal çırpınıların, bazı dalkavukularca, aşırı fikir akımı tarzında jurnal edilmesine imkân verilmemelidir.

Diğer bütün dünya uluslarına kıyasla en sahipsiz bir durumda bulunan Türk öğrencilerin, üniversiteye, çevreye intibak ve diğer ihtiyaçlarıyla yakından ilgilenmeli, yabancı bir ortam ile genç yaşın ortaya çıkardığı yeni sorunlar karşısında öğrenci tek başına bırakılmamalıdır. Bu konudaki kayıpları önleyebilmek ve sorunu çözebilmek için :

1) Şimdiye kadar bir arpalık olarak kullanılan ve çoğunlukla, dayıh, amcalı torpillilerin tayin edildiği öğrenci müfettişliği ve kültür ateşeliklerinin, bir sisteme bağlanması ve

Tablo : III —

1966 - 1967 ders yılında öğrencilikle ilgili kesilen dövizsiz özel (yani Türkiye'den döviz almadan, dış ülkede sağladığı imkânlarla okuyan) öğrencilerin, ülkelere göre dağılımı ve başarı oranı :

Ülke	Toplam	Başarısız	Başarılı	Başarı oranı %
Almanya	219	166	53	24
A. B. D.	34	15	19	56
Fransa	23	17	6	26
İngiltere	72	58	14	20
İsviçre	44	40	4	9
Yunanistan	11	9	2	18
Toplam	403	305	98	24

yeni duruma göre takviye edilerek istah edilmesi zorunludur.

2) Ateşe, müfettiş ve yardımcılarının, isabetli seçimi sağlam bir kriterlere bağlanmalı, gönderildikleri ülkenin, dilini çok iyi bilmeleri eğitim sistemini iyi tanımış olmaları, öğrencilere olumlu ilgi gösterebilecek istidatta olmalıdırlar.

3) Yurt dışında bulunan öğrencilerin, yurtbinalarından yoksun olması, çoğu kez, öğrencilere gösterilmesi mümkün olan ilgi ve olumlu kontrolü hatta gençler arasındaki dayanışma ve oto kontrolü gerçekleştirmeğe engel olmakta ve bu dağınıklık bir çok gençleri tehlikeli ortamlarla karşı karşıya bırakmaktadır.

Türk çocukları diğer öğrencilerden daha az zeki değillerdir. Buna rağmen başarısızlıklarının en büyük nedeni, gerekli ilgiden yoksun olmaları ve tek başlarına, farklı bir toplum ve bin bir sorunla karşı karşıya terk edilmiş olmalarıdır. Terör yerine ilgi ve şefkat gerekmektedir bu konudaki kayıpları telafi etmek için.

Türk gençliği bütün ilgisizliğe ve tüm yokluğa rağmen, tümüyle en olumlu yoldadır. En ateşli ve heyecanlı çağında yaşayan gençliğin, ülkücü ve halkçı davranışlarından ancak kişisel yararı sarsılanlar korkar. Bir ulusun geleceğini haber veren bir barometredir gençlik. Kendi görevini yaptıktan sonra artan zamanını yurt sorunlarını incelemeğe ve kavramağa ayıran, dünyanın ve Türkiye'nin nelerle gittiğinin bilincini taşıyan bir gençlik büyük bir nimettir. Gençliğinde en önemli ulusal sorunların heyecanını duymayan, ülkücü olmayan bir genç, genç yaşında ihtiyarlanmış ve ileride çok olumlu bir hizmet yapmak istidatını yitirmiş bir kimse demektir. Çalışkan, ülkücü ve toplumsal gençlere malik olmaktan kıvanç duymalı ve memleketi yüceltecek bu gençlerin, istidatlarını kısırlaştırmak yerine, bu değerli varlığın gelişmesine çalışmalıyız.

FORUM

abone olunuz...

Rockfeller Kısırlaştırması Hindistan'dan Sonra Türkiye'de...

Osman N. KOÇTÜRK

18 Eylül 1967 günlü Cumhuriyet gazetesini ile diğer gazetelerde «Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etüdüleri Enstitüsü» nün bir ilânı yayınlandı. Enstitü Kasım 1967 ayı içinde eğitime başlayacak olan «Nüfus Etüdülerinde Yüksek dereceli bilim uzmanlığı» yetiştirme çalışmaları, için siyasal, sosyal, idari ve beşeri bilimlerle, fen fakültelerinden mezun İngilizce bilen namzetler araştırmakta, bunlara eğitim süresince ayda 1200 TL. burs verileceğini ve mezuniyetten sonra programı üstün başarı (?) ile tamamlayan adayların yurt dışında doktora yapma olanağının hazırlanacağını ilân etmektedir.

Hayli cazip olan bu garip eğitime tabi tutulduktan sonra adaylar, nüfus planlamasında uzman, eğitimci, idareci ve analist olarak çalışacak ve Türk neslinin kökü kazınmaya kadar işsiz kalmayacaklardır.

Bütün bu bilimsel çalışmalar, temeli atıldığı günden bu yana Amerika'nın ünlü Rockfeller Enstitüsü tarafından mali yardımlarla desteklenmiş ve geçenlerde kuruluş kanunu çıkarılırken bir skandala konu teşkil etmiş bulunan Hacettepe Üniversitesi'nde yapılmakta, hiç bir Üniversitemizde henüz kurulmamış bulunan «Nüfus Etüdüleri Enstitüsü» de, Doğum Kontrol Kanunu'nu meclislerden geçirebilmek için büyük çaba sarfetmiş olan eski Sağlık Bakanlığı Müsteşarı Doç. Dr. Nusret Fişek'in patronajında bir kuruluş olarak ilk defa bu Üniversite'de faaliyete geçmiş bulunmaktadır.

Eski müsteşar, makamından uzaklaştırıldıktan sonra nedense Hacettepe Üniversitesi'nde çalışmayı tercih etmiş ve görülmemiş bir çabuklukla «Profesör» olmuştur. Bundan dolayı Türk neslinin kökünün kazınması için büyük emekleri geçmiş olan bu zatı, bundan sonra doçent olarak değil, Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etüdüleri Enstitüsü Profesörü Dr. Nusret Fişek olarak anmak gerekecektir. Ayda 1200 lira burs alacak, üstün

başarı gösterdiği takdirde (?) yabancı ülkelerde doktora yapma imkânına kavuşturulacak ve yurda geri döndükten sonra da işçi ve köylü kadınlarına çocuk doğurmamaları için parasız hap dağıtacak, helezon takacak örgütte görevlendirilecek olan kişileri ilminden yararlandıracağı muhakkak olan Prof. Dr. Nusret Fişek ve Üniversite'nin ünlü rektörü Prof. Dr. İhsan Doğramacı bu suretle Rockfeller Enstitüsü ile Amerikalı dostlarımızın Hindistan ve Pakistan'dan sonra Türkiye'de de gerçekleştirmeye çalıştıkları önemli bir projenin başarılı liderleri olarak takdir edileceklerdir.

TEŞKİLATI «KISIRLAŞTIRMA» YA DOĞRU

Sağlık Bakanlığında kurulmuş ve bazı derneklerle de işbirliği yaparak köylere kadar dağılmış olan motorize «Nüfus Planlaması Genel Müdürlüğüne» bilgili elemanlar yetiştirerek, halkı kısırlaştırma gayretlerini daha etkili bir hale getirmek için Rockfeller yardımı ile kurulmuş bir Üniversite'nin aracı olmasından daha doğal birşey yoktur.

Artık halkımız, aile planlaması, nüfus planlaması gibi yumuşak ve aldatıcı isimler altında, medrese fetvaları ile meclislerden geçirilen «Doğum Kontrolü» çalışmaları hakkında pek çok şey bilmektedir. Dini inançlara, ahlâka, örf ve adetlere aykırı düştüğü kadar, akli selimin de kabul edemeyeceği bu korkunç uygulamanın, Türkiye'nin çıkarlarından çok, bütün Dünya'ya sahip çıkmak hevesine kapılmış Anglosakson çevrelerinin gayri insani tertiplerinden biri olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz.

Doğum Kontrolü fikrinin sayın profesör Nusret Fişek ile ona yakın ve bugünde yakınında bulunan kişiler tarafından ortaya atıldığı günden bu yana bütün gücümüzle karşı durmaya çalıştığımız bu uygulama, Türkiye'de bugün kanuni bir uygulama haline getirilmiştir.

«Doğum Kontrol Kanunu'nun meclislerde tartışıldığı günlerde buna şiddetle muhalefet eden Adalât Partisi ve onun sağlık bakanı, doğum kontrolünün en hararetli savunucusu olmuş, bazı iktidar milletvekilleri yabancı çevrelerin sağladığı imkânlarla uzak ülkelerde nüfus planlamalarını ve doğum kontrolü uygulamalarını yerinde incelemek için, bir çok kimseyi imrendiren turistik gezilere çıkmışlardır.

O günlerde Ankara Halk Evi'nde verdiğimiz bir konferansı dikkatle izleyen ve doğum kontrolü çalışmalarına Senatoda şiddetle karşı koyan keskin milliyetçi Dr. Tevetoğlu, neslimizi kurutmak için planlanmış bir tertip olarak vasıflandırdığı ve bize de böylece ifade ettiği doğum kontrolüne karşı çıkmaktansa, yurt çıkarlarını savunmaya çalışanlara karşı çıkmayı daha uyarlı bir davranış olarak seçmiş ve bakanlıklara kitap satmakla herşeyden çok meşgul olmaya başlamıştır.

KIRILAN DİRENCELER

Doğum Kontrol uygulamalarına karşı çıkmış bilim adamları da ortadan kaybolmuşlardır. Bir zamanlar bir dergiye verdiği beyanatta «Düşman sınıra dayanınca asker nasıl silahını alıp cepheye gider ve savaşırsa, ben de doğum kontrolüne karşı ölüncüye kadar aynı anlayış içinde savaşacağım» deyen Prof. Dr. Kâzım Arısan, bugün hayatta mıdır bilemiyoruz.

Son olarak gazetede okuduğumuz ilân, bununla da yetinilmediğini ve bilgili (?) elemanlar yetiştirmek için öğrenim çağında 1200 lira burs ücreti ödemeyi göze alanların, bu kişilere başarılı oldukları takdirde bir de yabancı ülkelerde öğrenim olanağı hazırladıklarını öğreniyoruz. Hacettepe Üniversitesi eskiden olduğu gibi bu yıl da Rockfeller fonlarından hayli yararlanmış ve Türk halkını kısırlaştırmak için külliyetli miktarda para almıştır. Şimdi bu para nüfus planlamasında uzman, eğitimci, analist, araştırmacı yetiştirmek için kullanılacak ve gerekirse yeni baştan seminerler, konferanslar düzenlenerek halk kandırılmaya çalışılacaktır.

Gecekondu semtlerinde ve köylerde araştırma ismi altında yürütülen propaganda çalışmalarını, Ankara'nın muteber kadın dernekleri aracılığı ile sürdürmek ve fakir insanların bütün haklarından sonra Dünya'ya

evlât getirme haklarını kısıtlamak için bu paradan yararlanabilirsiniz. Cömert dostlarımız ve onların hayırsöyler kuruluşları bu maksatla yapılacak bütün harcamaları karşılamayı insani bir görev saymaktadırlar.

U Y A N I Ş

Türk kamu oyu ile kısırlaştırılarak yok edilmek istenen halk tabakaları artık uyanmaktadırlar. Doğacak çocuk sayısını azaltmakla Türkiye'nin zengin olacağı masalına kimse inanamamaktadır. Olup bitenlerden sonra «Harman Yerinde Dirgen Yemenin» ne demek olduğunu iyi öğrenmiş olan işçiler ile köylüler ve fakir semtlerde yaşayan dar gelirlî vatandaşlar kapılarını çalıp eşlerine helezon takmaya yeltenecek kişilere teslim olmayacak ve verdikleri parasız hâp da yutmayacaklardır. Pek karışık ve şüpheli şartlar altında Üniversite olan Hacettepe Üniversitesinin zeytinyağlarına parafin ve makine yağı karıştırılmış bir ülkede neden dolayı bir gıda kontrol enstitüsü kurmayıp da, Rockefeller fonları ile beslenen bir Doğum Kontrol Enstitüsü kurduğu şu günlerde herkesin birbirine sorduğu sorulardan biri olmuştur.

Başka deyimle çağımızın meydan savaşları ana rahminde verilmekte ve insanlar artık kurşunla değil, doğum kontrol hapları ile, Dünya'ya geldikten sonra değil, Dünya'ya gelmeden yok edilmekte ve öldürülmektedirler. İşin tuhaf yönü tertipçilerin bu korkunç uygulamanın kendi elleri ile değil de bizim ellerimizle yapılması için gayret ve para sarfetmeleridir. Hacettepe Üniversitesinin Nüfus Etüdleri Enstitüsünde görev almış ve halkın yanıtılması için yıllardan beri görünür çaba sarfetmiş olanlar zaten mimlenmiş ve malûm kişilerdir.

Zamanı gelince onlara yaptıkları işin hesabı elbette sorulacaktır.

Fakat bu defa ayda 1200 TL. ücret ile eğitime tabi tutulacak ve daha sonra yabancı ülkelerde de eğitim gördürülüp, Türk anasının üzerine saldırılarak onları helezonlamaları veya kandırmaları istenecek olan kişiler, tertemiz yurt evlatlarıdır. Bu paraya kanıp da bu işe girmemelerini onlara candan salık veririz. Bu ülkede Devlet hizmetine girerken ayda

TL. ile başlayan Üniversite mezunları yanında 1200 TL. ücretle eğitime devam eden ve ondan sonra da,

yabancı ülkelerde doktora yapma vaa-di ile kandırılmak istenen kişiler yaratmak ve bunların alacakları ücret ile yapacakları gezilere esir edilmelerine çalışmak kimin davulunu çalmaktır iyi biliyoruz. Artık halk yüksek ücretlerle insanların nelere vasıta edildiklerini iyi bilmektedir. Yalnız tecrübesiz ve fakir ailesinin geçimini sağlamak için iş bulma maksadı ile çalınmış kapı bırakmamış gençlerin değil, saçına sakalına kır düşmüş ve sırası gelince vatanseverliği kimseye bırakmayan kişilerin bile aldatılmasında çok kullanılan bu metod kimsenin meçhulü değildir.

DEĞİRMENİN SUYU

Bir taraftan Sağlık Bakanlığında-ki Aile Planlaması Genel Müdürlüğü'nün, bir taraftan da bu maksatla kurulmuş ve Büyük Ankara Otelinde seminerler tertipleyen dernekler ile Hacettepe Üniversitesindeki Nüfus Etüdleri Enstitüsünün ve daha birçok malûm kişilerin harcadıkları parayı nereden bulduklarını araştırmak lazımdır. Acaba bu defa daha öğrenim safhasında uzman, eğitimci, idareci ve demograf olarak yetiştirilecek olan bu genç insanlara ayda 1200 lirayı, hangi kanuna göre kimler vereceklerdir ?

Zamanı gelince bu değirmenin suyunun nereden geldiği ve bu suyun ülkemize neden aktıldığı onlardan sorulacaktır. Hatırlanacağı gibi gençlik kuruluşları, sağcı veya solcu vatansever gruplar doğum kontrolünün şiddetle karşısındadırlar. Karşı karşıya getirilip çatıştırılmak istenen bu demokratik grupların üzerinde mütabakata vardıkları konulardan biri de galiba doğum kontrolüne karşı olmalarıdır.

Lüks otellerde toplanan ve dikkatle seçilen süslü hanımlar ile sinemaya rahatça gidebilmek için çocuk sahibi olmak istemeyen kimselerle doğum kontrolünü savunmanın mümkün olacağını tahmin etmiyoruz. İşçiler, gençlik teşekkülleri ve hatta köyde yaşayan insan bu işte bir kurt yeniği olduğunu anlamış ve görüşünü bildirilerle Türk kamu oyuna açıklamış bulunuyor. Bu sağlam ve memleketçi güçler bu uygulamanın karşısında bulundukça 1200 lira maaşlı kursiyerlere Avrupa'da doktora yapma vaa-dinde bulunarak adam kandırmaya çalışmak yeterli olmayacaktır. Geçen devrede milletvekilleri ve hatta bazı iktidar senatörleri «Do-

ğum Kontrol Kanunu'nun» yürürlükten kaldırılması için yüksek sesle bazı tekliflerde bulunmuşlardır. Muhalefet ise bu noktada onlarla birleşmekte ve bu uygulamaya karşı duyulan tiksinti günden güne artmaktadır.

ÇAKALLAR VE TİLKİLER

Birleşik Amerikanın tarım bölgelerinde, tarımsal ürünlere zarar veren tilkiler ile çakalların, üzerlerine doğum kontrol haplarında kullanılan kısırlaştırıcı madde'ler sürülmüş et parçaları atılarak kısırlaştırıldıklarını ve bu yoldan imha edilmek istendiklerini gazetelerde okuyoruz.

«Aziz dostlarımız» tilkilerle çakalların kökünün kazınmasında kullanılan usuller ile madde'eri, Hintlilerin, Pakistanlıların, Türklerin üzerinde aynı maksatlarla kullanmaya yeltenmektedirler. Bu oyunu artık anlamayan kalmamıştır.

Zeytin ağaçlarını kendi elleri ile kesmeye ve yerine tütün dikmeye mecbur edilmeye çalışılan bir topluma bu defa da karlılarını gene kendi elleri ile kısırlaştırmaları için tuzak kurulmakta ve tuzağın çekici olabilmesi için bu maksatla görevlendirilecek Türk personele daha eğitim çağında 1200 TL. ücret teklif edilmektedir. Toprak, sonora - 64 buğdayı ile sömürülecek ve daha sonra da bu buğday Hindistan'a ihraç edilecektir. Denizlerimizdeki balıklar kullanılan binlerce ton tarım ilaçlarının dereler ve nehirler yolu ile denize akması sonu kırılıyor. Halk maki-ne yağı katılmış zeytinyağı ve emsali yiyeceklerle zehirlenmektedir.

Böylece Türkiye'nin yalnız anası değil, toprağı, suyu, ağacı da kısırlaştırılmaya çalışılıyor.

Oysa ki Türkiye'nin gerçek gücü üretimi pazusuyla etki'eyen işçisi, hudutları bekleyen Mehmetçik anası ve toprağıdır.

El oğlunun oyununa kanar ve onun oyunlarını Türkiye'de sahneye koyan kişilere ufak çıkarlar için alet olursak, bir süre sonra «yer demir, gök bakır» Türkiye'de yaşamak çok güç olacak, genç kuşaklar bu usullerle törpülenirse hudutları bekleyecek asker ve gücünden yararlanacak işçi bulunamayacaktır. O zaman Türkiye rahat düşkünlü ihtiyarlar ülkesi haline gelecek, yabancı baskısı ile hegemonyası güç kazanacağından kavgalarımız daha kolay ve daha geniş çapta sömürülecektir.

Ufuktaki Tehlike: Kürt Sorunu

I. Lozan Günlerinde Batılıların Umutları

A. Halûk ÜLMAN

Yabancı haber ajanslarından öğrendiğimize göre, merkezi Cenevre'de (İsviçre) bulunan Uluslararası Hukukçular Komisyonu (I. C. J.), Eylül başlarında yayınladığı raporda, Türk hükümetinin Türkiye'deki kürtlerin haklarını çiğnediğini ve kürt azınlığını ezmeye çalıştığını ileri sürmektedir.

Uluslararası Hukukçular Komisyonuna göre, Türkiye, Lausanne Andlaşmasının 38'inci ve 39'uncu maddelerinde ülkedeki azınlıkların haklarına saygı göstermek sözünü vermiş olmasına rağmen, bugün sayısı iki, ya da üç milyon olan kürtlerin azınlık haklarından yararlanmasını engellemektedir. Örneğin, okullarda kürtçe okutulmasını, kürtçe yayınlar yapılmasını, dışarıda yayınlanmış kürtçe kitapların ve doldurulmuş kürtçe plâkların yurda sokulmasını yasaklamıştır. Gene bu raporda söylenenlere inanmak gerekirse, Türk hükümeti bazı bölgelerde kürtleri buralardan alarak başka yerlere yerleştirmekte, bu işleme karşı gelenleri de öldürmektedir. Uluslararası Hukukçular Komisyonuna göre, Türkiye, kürtlerden boşalan sınırlarına arapları ve bedevileri getirmektedir!

Eğer yıllar yıldır Türkiye'nin başucun-

da Demokles'in kılıcı gibi asılı duran kürt sorununun şimdi yavaş yavaş uluslararası bir nitelik kazanmakta olduğunu açık, kapalı bütün gözlere gösteren bir belge olmasaydı, bu rapor üzerinde uzun boylu durmayacak; Uluslararası Hukukçular Komisyonu gibi tanınmış bir kuruluşun pek iyi bilmediği bir konu üzerinde bu kadar büyük bir hafiflikle konuşmaya kalkması gerçekten üzücüdür deyip geçecektik. Fakat şu günlerde asıl üzücü olan, biraz önce de söylediğimiz gibi, zaman zaman çeşitli nedenlerle çıkarılan, çeşitli kaynaklardan beslenen ve üzerine dikkatle eğilmezsek eninde sonunda Türk vatanının bütünlüğünü tehlikeye atacak nitelikte görünen kürt sorununun, şimdi uluslararası bir nitelik kazanmaya başlamasıdır. Yabancı basında okuduğumuza göre, kendilerine kürt milliyetçisi adını veren ve aralarında çok iyi örgütlenmiş olan bazı kişiler, Fransa, İsviçre ve özellikle Batı Almanya'daki çalışmalarını son yıllarda alabildiğine yoğunlaştırmışlardır. Belirtilere bakılırsa, bütün amaçları, bu sorunu Birleşmiş Milletlerin önüne getirebilmektedir. Bu çalışmalarının hiç de başarısız olmadığı, Uluslararası Hukukçular Komisyonu kendi davalarından yana çekebilemelerinden açıkça ortadadır. Öyle anlaşılıyor ki, para, her kapıyı olduğu

gibi uluslararası kuruluşların kapısını da açan en kolay anahtardır.

LAUSANNE ANDLAŞMASI VE AZINLIKLAR

Türkiye'nin bugün karşı karşıya bulunduğu kürt sorununun ortaya çıkış nedenleri, bu konuda dönen iç ve dış politika oyunları üzerinde gelecek yazımızda duracağız. Bu yazımızda, kaynağını herşeyden çok yıllar yıldır unutulmuş Doğunun yoksulluk ve geriliğinden alan bu sorunun uluslararası bir hukuk konusu yapılamayacağını; bunun yalnızca Türkiye içinde ve Türk halkı tarafından çözülebilecek bir ulusal sorun olduğunu anlatmak istiyoruz.

Uluslararası Hukukçular Komisyonuna - ve eğer varsa, onun Türkiye'deki üye, ya da temsilcilerine - hemen şunu hatırlatalım : Sınırlarımız içindeki kürt topluluğunun haklarını Lausanne Andlaşmasının 38'inci ve 39'uncu maddelerine dayandırmak isteyen ve böylece bir uluslararası hukuk sorunu yaratmaya çalışanlar, herşeyden önce, bu maddeleri dikkatle okumalıdır.

Gerçekten, Lausanne Andlaşmasının Birinci Bölümünün «Azınlıkların Korunması» başlığını taşıyan üçüncü faslında yer-

alan bu maddeler, bugünkü dile aktarılmış biçimlerle, söyle demektelerdir :

«MADDE 38 — Türk hükümeti doğum, milliyet, dil, ırk, ya da din ayrımı yapmaksızın, Türk halkının bütününe, hayat ve hürriyetleri konusunda, tam ve eksiksiz güvence vermeyi yüklenir.

«Türkiye'nin bütün halkı kamu düzeni ve genel adab ile bağdaşmaz olmayan her din, mezhep, ya da inancın gerek genel ve gerek özel biçimde serbestçe uygulanması hakkına sahip olacaklardır. Müslüman olmayan azınlıklar bütün Türk vatandaşlarına uygulanan ve Türk hükümetince ulusal savunma, ya da kamu düzeninin korunması için ülkenin bütününde, ya da bir bölümde alınacak tedbirler saklı kalmak şartıyla, dolaşma ve göçme hürriyetinden bütünüyle yararlanacaklardır.»

MADDE 39 — Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk tebaası, müslümanların yararlandıkları aynı medenî ve siyasi haklardan yararlanacaklardır.

«Türkiye'nin bütün halkı din ayrımı yapılmaksızın kanun gözünde eşit olacaklardır.

«Din inanc, ya da mezhep başkalığı hiçbir Türk vatandaşının medenî ve siyasi haklardan yararlanmasına ve özellikle genel hizmetlere kabulüne, memuriyete ve meratibe erişmesine, ya da çeşitli meslek ve sanayi uygulamasına engel olmayacaktır.

«Herhangi (bir) Türk vatandaşının gerek özel, ya da ticari ilişkilerinde, gerek din, basın, ya da her türlü yayımlar hususunda ve gerek genel toplantılarda herhangi bir dili serbestçe kullanmasına karşı hiçbir kayıtlama konulmayacaktır.

«Resmî dilin varlığıyla birlikte, Türkçeden başka dil konuşan Türk tebaasına yargıçlar huzurunda kendi dilini konuşabilmesi için uygun kolaylıklar gösterilecektir.»

AZINLIK KİME DERLER?

Yukarıdaki maddelere dikkatle bakınca görülecektir ki, 38'inci maddenin birinci paragrafı doğum, milliyet, dil, ırk, ya da din ayrımı yapmaksızın bütün Türk halkına hayat ve hürriyet güvencesi tanımaktadır ki, bu güvence zaten şimdiye kadar uygulanan bütün Cumhuriyet Anayasalarının başında yer almaktadır. Aynı biçimde, bu maddenin ikinci paragrafının ilk cümlesinde öngörülen din hürriyeti de, bütün Türk vatandaşları için, Anayasa güvencesi altındadır. Lausanne andlaşmasına bu konularla ilgili hükümlerin konmasının nedeni, Batılı devletlerin, Osmanlı döneminde müslüman olmayan halka yapılan ayrımların Türkiye Cumhuriyetinde de sürüp gitmesini önlemek istemeleridir. Yeni kurulacak düzeni zaten bütün vatandaşlarının eşitliğine dayayacak olan Türkiye Cumhuriyeti, Lausanne'da böyle bir yüklem altına girmekte hiçbir sakınca görmemiştir.

38'inci maddenin son cümlesi ile 39'uncu maddenin ilk üç paragrafı, Andlaşmanın

bu faslının amacının Türkiye'de yaşayan ve müslüman olmayan azınlıkların haklarını korumak olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Gerçekten, 38'inci maddenin son cümlesinde, açıkça, müslüman olmayan azınlıklara bütün Türk vatandaşları gibi dolaşma ve göçme hürriyeti tanınmakta, 39'uncu maddenin ilk paragrafında da, gene müslüman olmayanların medenî ve siyasi hakları güvence altına alınmaktadır. 39'uncu maddenin ikinci paragrafında bütün Türk halkının din ayrımı gözetilmeksizin kanun karşısında eşit olacağı söylendiğine göre, bu paragrafın amacı da müslüman olmayan azınlıkların haklarını korumaktır. Aynı biçimde, 39'uncu maddenin üçüncü paragrafı da, metninden de kolayca anlaşılacağı gibi, müslüman olmayanların kamu hizmet ve görevlerinden yararlanabilmeleri amacıyla yönelmiştir.

Görüldüğü gibi, bu iki maddenin şimdiye kadar incelediğimiz kadarında Uluslararası Hukukçular Komisyonunun, hukuki iddialarına destek olabilecek hiçbir şey yok-

ve «Azınlıkların Korunması» yla ilgili faslın içine onları da sokmak istememiş değillerdir.

Konferans zabıtlarından anladığımız göre, Batılı devletler Lausanne'da Türkiye'nin karşısına müslüman halk arasında da soy ve dil ilkesine göre bir ayrım yapmaya kalkışan ve «etnik azınlık» deyimini kapsayan bir tasarıyla çıkmışlardır (1). Fakat Konferanstaki Türk temsilcileri tarihsel geleneklerle örf ve adetlerin ülkemizde yaşayan müslümanlar arasında tam bir birlik yarattığını söyleyerek, müslüman olmayanlar dışında hiç kimseye azınlık niteliği tanımaya yanaşmamışlardır. Bunun üzerine başta İngiltere olmak üzere Batılı devletler Andlaşmaya hiç değilsen «bütün azınlıklar» deyimini koydurmak istemişlerdir. Fakat Türkiye, pek açıkça, buna karşı da durum almıştır (2). Konferanstaki Türk temsilcilerinin başlıca amacı, Batılılara, müslüman halkın bir bütün olduğunu ve Türkiye'de ancak müslüman olmayan azınlıkların bulunabileceğini kabul ettirmektir. Yapılan çetin pazarlıklar

sonunda, Azınlıkların Korunması» yla ilgili fasla, yukarıda da değindiğimiz gibi ya bütün Türk halkı, ya da müslüman olmayan azınlıklar deyimini konulmuştur (3). Varılan bu ortalama yol hiçbir biçimde bir müslüman olan azınlığın varlığını kabul etmemekle beraber, azınlıklarla ilgili bir fasla «bütün Türk halkı» ndan söz edilmesi, şimdi bazılarının bu deyimden Türkiye'deki bütün azınlık sayılabilecek toplulukları kapsadığını ileri sürmek yeteneğini vermektedir. Bizim böyle düşünenlere söyleyeceğimiz konferans tutanaklarını dikkatle okumalarıdır. Burada Türk temsilcilerinin azınlıkların içine müslüman dil ve soy kümelerini sokmaya yanaşmadıkları, bütün Türk halkı derken «müslümanlar + müslüman olmayanlar» toplamını kabul ettikleri ve yalnızca müslüman olmayanları azınlık saydıkları açıkça görülecektir.

İNGİLTERE'NİN İLK OYUNU

İşin doğrusu şudur ki, Türk halkı arasında çeşitli etnik ayrımlar yaratarak bu ayrımları ileride Türkiye'nin içişlerine karışmak için kullanmayı, hattâ - gelecek yazımızda göreceğimiz gibi - kendi çıkarları gerektirince ülkemizin doğusunda tampon bölgeler bile kurmayı düşünen Batılı devletler, özellikle Doğu ve Güney - doğu Anadolu'da zengin petrol yatakları olan İngiltere, Lausanne'da Türkiye'ye müslüman olmayan azınlıkların da varlığını tanıtmak

(Davamı Sahife 22 de)

Suçtan Zarar Gören Kişinin Korunması

Mustafa T. YÜCEL

27 Mayıs devrimi ile getirilen sosyal düşünüş neticesi yeni bir devreye girmiş bulunuyoruz. Sosyal düşünüş yalnız fertlerin refah ve mutluluğu için bir teminat olmayıp, aynı zamanda toplum hayatının geleceği bakımından da demokrasinin en sağlam garantisidir. Anayasamız sosyal devlet niteliği ile ilgili madde gerekçesinde «devletin her sınıf halk için refah sağlamayı gaye edindiğinden» söz etmekte ve 48. ci maddesinde «herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğundan ve bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalılar... kurmak... devletin görevidir,» demektedir.

Anayasa sonrası getirilen reformlarla bu düşünüşün belirtileri açık seçik şekilde belirtilmiştir. Örneğin, Kanun dışı yakalanan ve tutuklanan kimselere tazminat verilmesi hakkındaki kanun ve 647 sayılı İnfaz Kanunu.

Bu vetire de şimdiye dek ihmal edilmiş bir konu olarak beliren suçtan zarar gören şahsın korunması (mağdurun himayesi) sorunu artık ele alınmalıdır. Cemiyet, suçlu ve mağdur üçlüsünde himaye gören cemiyet ve suçlu yanında, mağdurun şahsî haklarının yeni bir hukuk düzeyinde ele alınarak suçsuz kimselerin de korunması gerekmektedir.

Mağdurun himayesi kavramı, tarih potasındaki tatbikatı itibarıyla Hamurabi Kanunlarına kadar götürülebilir. Roma hukuku, kanunî sistemi (hırsızlık mahsulünün dört misli ilavesi ile iadesi) ve hukuki sorumluluğu (haksız yere zarar vermekten) tanıyordu. Aynı prensip ifadesini Alman Hukukundaki Wehrgeld kavramında da bulmuştur. Orta Çağda hiddetli ve tecavüzkâr kimseler dinsizlere karşı açılan kampanyaya iştirak ettirilirdi; bir sütçünün güğümünü döken kişi kampanya için tesis edilmiş olan alayda süt dolu iki güyümü taşımağa mecbur edilmişti.

Eski Türkler zamanında da bu kavram devlet tarafından tanınmış olmamakla beraber, cemiyette gele-

neksel şekilde belirmişti. Mahalle sakinlerinden birinin hırsızlık neticesi çalınan malını mahallenin diğer sakinleri tazmin etmekle mükellef tutulurdu.

XIX. asrın sonlarına doğru cezaların ve kriminologların sosyal emniyet, sosyal sıhhat ve diğer konulardaki sosyal kanunların çıkmasını temin etmiş olmalarına rağmen mağdurun korunması üzerine pek az eğilmiş olmaları sürprizle karşılanmaktadır. H. Henting tarafından yapılan çalışmalarda bu konu ele alınmış; suçlu ile mağdur arasındaki ilişki, özellikle mevcut olan marazi ilişki tetkik edilmiştir. Suç mağdurlarına (Home Office tarafından) tazminat verilmesi Schafer tarafından yapılan bir etüdde tetkik edilmiştir.

Mağdurun himayesi kavramının dolayısıyla belirtilerine T. C. Kanununun 93. (Cezaların tecili kararının infazı, hukuki şahsiyenin mahkûm tarafından rızası ile ifasına veya teminine talik olunabilir), Ceza Usul Kanununun 417. (Memnu hakların iadesi için şahsî hakların ödenmiş olması şarttır) ve 647 sayılı İnfaz Kanununun 19. Maddesinde (şartla salıverme şahsî hakların tazmin şartına bırakılabileceği) rastlanılmaktadır. Suçluların islâhı (teratment) vetiresinde mağdurun zararını suçlunun tazmin etmesi keyfiyetinin bir unsur olarak İnfaz Kanununda yer alması infaz ufkunda beliren iyi bir aşama olarak nitelendirilebilir.

Bu yoldaki tatbikata yabancı memleketlerde fazlasıyla rastlanılmakta, görülen faydası nedeniyle suçluların islâhında, iyileştirilmesinde önemli bir yer isgal etmektedir.

SEMBOOLİK TAZMİNAT

Deneme müessesesinin bir şartı olarak küçüğün islâh ve adli affını temin için taahhüd ettiği sembolik tazminat söz konusudur. Bu tazminat eski kanunlarda belirlediği gibi haysiyet kırıcı tarafı ve cezai niteliği (klasik anlamıyla) olmayıp, suçlu-

nun islâhı, cemiyetin ekser fertleri tarafından kabul edilen değerler sistemini benimsenmesi yolunda alınan bir tedbirdir. Küçük, taahhüdü serbestçe yapar ve bu şartın gerçekleşmesi halinde adli takibat tüm neticeleriyle ortadan kalkar. Bu sembolik tazminat, faydacı bir şekilde kontrol, terbiye ve koruma tedbirleriyle bağdaştırılabilir. Holzschuch isimli bir Alman Yargıcı sembolik tazminat kavramının teori ve tatbikatını inkişaf ettirmiştir. Adı geçen yargıç oburluğunu tatmin için hırsızlık yapmış bir hizmetçi kızı, üç ay süre ile harçlığının yarısını bir yetimananın çocuklarına çikolata almağa mahkûm etmiştir. Bu sebepten kendisine çikolatalı yargıç denilmektedir. Bir ormanı dikkatsizlikle yakan çocuklarda tekrar ağaç dikmeğe mecbur edilmişlerdi. Çok iyi netice veren tecrübelerden sonra Alman Kanun Koyucusu şu hükmü gerçekleştirdi : Yargıç küçüğe aşağıda yazılı özel görevleri yükleyebilir.

1. Mağdurun zararını tazmin etmek;
2. Onlardan özür dilemek;
3. Kamu yararına olan bir müesseseye bir miktar para vermek.

Bu yoldaki tatbikata Amariyada deneme müessesesinin (probation) tatbiki dolayısıyla büyük suçlular bakımından da rastlanılmaktadır.

Mağdurun korunması ve tatmini suçlunun mamelekinden temin edilmeli ve suçlu parasız ise devlet bu sorumluluğu üzerine almalıdır. Kamu yararı ve emniyetinin gayesi yönünden bu sorumluluk tabii bir netice olmalıdır.

Bu yoldaki bir teklifin bugün için faydalı olup olmayacağı söz konusu olabilir. Mülkiyete karşı işlenen suçlar bakımından devletin sigortasını kapsıyan bir sistem, hile ve desise yoluyla kolaylıkla sistemsizliğe yöneltiler. Özellikle, mülkiyete karşı işlenen suçların artmakta olduğu bu zamanda tanınacak bu neviden bir hak, altından kalkılamıyacak mali bir yükte yaratacaktır. İkinci olarak, mülkiyete karşı işlenen suçlar ile şahsa karşı işlenen suçların mukayesesi yönünden de mala karşı işlenen suçlar (suçlular gibi) ihmal edilebilir niteliktedir.

Şahsa karşı işlenen suçlarda ise durum farklıdır. Çok az kimse tazminat talebi için kendisini yaralıya-

yacak veya sakat bırakacaktır. Başarılı bir aldatma riskide ihmal edilebilir bir derecede olacaktır.

Ceza Kanunlarının insanileşmesi ve ılımlaşması neticesi mağdurdaki nefret ve isyan hisleri daha da şiddetlendiğinden, mağdura ödenecek tazminatın değeri sadece ekonomik olmayacaktır. İşte bu sebepten, mağduru başından yaralıyan bir çocuğun Çocuk İslah Evine gönderilerek eğitilmesine karşılık, şahsın ticaret yerini terk ederek mahkemede hazır bulunmak nedeniyle kaybettiği zaman neticesi doğan nefret hislerini yumuşatmak yerinde olacaktır. Kişilerin kendini müdafaa yolunda silâh taşımaması men eden Devletin kişinin can emniyetini tesis uğrunda polis (ve jandarma) kuvvetinin başarısızlığı nedeniyle sorumluluktan kurtulması düşünülemez.

Ceza metodlarına yeni bir felsefe ve ruh getirilmek isteniyorsa, sadece cemiyetin ve suçlunun birbirine karşı olan sorumluluğu ile ilgilenmeyip, aynı zamanda cemiyetin ve suçlunun mağdura karşı olan sorumluluğunu da kapsamalıdır. Bu hususta özel bir mahkeme (kurulması düşünülen trafik ihtisas mahkemeleri gibi) teşkil edilmeli ve kıstas olarak ta, mağdur suçluyu Hukuk Mahkemesinde dava etseydi. yapabileceği tazminat talebinin bu mahkemede hükme bağlanması esas alınmalıdır.

Bu yoldaki bir tatbikat Ağustos 1965 den beri İngiltere de tecrübe edilmektedir. Mağdurun himayesi İngilterenin sosyal emniyet konusunda dünya çapında attığı yeni bir adımdır. Sosyal emniyetin öncüsü olan Yeni Zelanda da bu yoldaki bir tecrübeye girildiği bilinmektedir.

Geçmişte suçtan zarar görenler, suçlu yakalanmadıkça ve meşru yeteneklerini hedef tutan bir tazminat talebi olmadıkça bir kuruş bile alamazlardı. Bu durum mağdur bakımından mahrumiyet ve güçlükler sebebiyet vermekte idi. Klâsik bir dava olarak İngiliz Ceza Hukukunda yer alan Richardson davası buna güzel bir örnek teşkil eder' Richardson iki kişi tarafından fena halde dövülerek gözleri kör edildiği gibi vücudunda daimi izler kalmıştır. Kendisi suçluları dava ederek 330.000 lirayı aşan zararı için tazminata hak kazanmış ise de suçluların ödeme gücü olmadığından mahkemeye müracaat etmek zorunda kalmış; yargıta her suçlunun haftada yedi lira ödemesine karar vermişti. Bu karar

karşısında zararın ödenmesi işi 442 yılı gerektirecek ve daha feci olarak Richardson mahkeme masrafı olarak 8.000 lira ödemek zorunda kalacaktı.

Bu ve benzeri durumlar nedeniyle mağdurun himayesi için Margeret Fry'in önderliğinde açılan kampanya semeresini 1965 tarihinde İşçi Hükümetinin «Suçtan Zarar Görenlerin Tatmini Komisyonu (The Criminal Injuries Compensation Board) ile elde etmiştir.

Bu sistemde tazmin nedeniyle yapılan ödeme kanunî bir temelden ziyade lütüfa (exgratis) istinad etmektedir. Diğer bir deyişle, bu ödeme kanun tarafından değil ve fakat hükümet tarafından tesbit edilen prensiplere göre yapılmaktadır.

Tazmin Komisyonu tamamiyle gizlilik içerisinde iş görmekte ve her ay ve yıl yayınladığı raporlarıyla dava ve tazminat konularında bilgi vermektedir.

Tazminat için takip edilen usul şöyledir : tecavüze uğrayan kişiye doktor veya polis tarafından tazmi-

nat talebinde bulunabileceği bildirilmektedir. Kişi tecavüz nedeniyle üç haftalık ücret kaybına veya 1.500 liradan az olmayan masrafa maruz kalmışsa tazminat talebinde bulunabilir. Talepte bulunacak şahsa basit sualleri kapsıyan bir formül gönderilir. Sorulan sualler, suçlu mahkemeye sevk edildi mi? Zararınız nedir? Doktorunuzun ismi nedir? Hastahanedede tedavi edildiniz mi? Şeklinde olup ayrıca tecavüzü tasvire imkân veren onbeş satırlık bir boşluk vardır.

Komisyon heyeti bu formdaki cevapları polis ve doktor vasıtasıyla kontrol ettirdikten sonra Komisyonun altı üyesinden biri tazminatı tespit veya talebi red eder. Tespit edilen tazminat miktarı mağduru tatmin etmediğinde komisyona itiraz hakkı mevcut olup, yapılan itirazı komisyonun üç üyesi inceler. İnceleme şekli olmayıp şahitlerde yeminle dinlenmezler.

Bu sistem şimdilik hukukî bir nitelikten yoksun olup, oldukça sınırlı bir tatbikata sahiptir. Mutluluk kaybı nedeniyle tazminat söz konusu olmadığı gibi, trafik suçlarında da (silâh olarak kullanılması hali hariç) tazminat verilmemektedir.

SONUÇ

Hümanist doktrinin Ceza Hukukuna hâkim olması neticesi suçlular yönünden gerçekleşen güvenlik ve refah tedbirleri yanında suçsuzlarında korunması zorunlu bir netice olarak belirmektedir. Devlet vatandaşların emniyetinden sorumlu ise, onların moral ve fizikî bütünlüğünü temin ve muhafaza, mal emniyetinin tesis edilmesini sağlayacak şekilde hareket etmesi çok tabiidir. Devlet bu görevinde başarısızlığa uğrarsa üyelerinin her birine borçlu olduğu korumanın yetersizliği nedeniyle mağdura tazminat (indemnity) vermemelidir. Aksi halde, suçlulara suçlu yaşantıları nedeniyle prim verilmiş olacak ve vatandaşlar arasındaki eşitlik ve denge bozulacaktır. Bu anormaliyi bertaraf etmek için Türkiye'de de İngiltere'dekine benzer bir tecrübeye girilmesi Anayasanın emrettiği güvenlik kavramına ruh ve mana vermek bakımından yerinde olacaktır.

Bu yoldaki bir tecrübeye girişmeden evvel bu neticeyi memleketimizde en iyi bir şekilde temin etmenin yolları araştırılmalıdır.

GERÇEKLER POSTASI

En yetkili sosyalist kalemlerin halktan saklanan gerçekleri, sorunları; halk diliyle açıklayıp yazdıkları aylık gazetedir.

GERÇEKLER POSTASI

Sanatçılarımızın toplumcu sanat anlayışı ile, yeni Türk sanatını yaratmak için yazdıkları aylık gazetedir.

Sayısı 1, yıllık aboneli 12 lira.
P.K. 1116 - İstanbul

**

Kooperatifçilik İlkeleri ve Sosyal Konut Politikası Açısından
TÜRKİYE KONUT
KOOPERATİFLERİ

Doç. Dr. Ruşen KELEŞ
Siyasal Bilgiler Fakültesi
İmar ve İskân Bakanlığı Mesken
Genel Müdürlüğü Sosyal
Araştırmalar Dairesi Ankara 1967

**

K A V E L

(Eklerle genişletilmiş ikinci baskı)

Hasan HÜSEYİN'in
1963 Yeditepe Şiir Armağanı'nı
alan bu yapıtı, KIZILIRMAK
YAYINLARI'nın ilk kitabı
olarak çıktı

Genel dağıtım ve isteme :
Ergin Kitabevi : Sıhhiye, Cihan
Sokak 21 — Ankara
(Ödemeli gönderilir, 5 lira)

*

Osman Nuri KOÇTÜRK
ÇAĞIMIZIN BESLENME

SORUNLARI
Oturum Yayınları
277S. 7.5 lira

DOĞU ANADOLU'DA GÖÇEBE KÜRTLER

Ismail BEŞİKÇİ

1963 - 1964 yıllarında Ahlât Kazasında kaymakamlık yapan sayın Macit Sönmez «Göçebe, devlet için maliyeti sıfır olan kişidir» demektedir. Bu çok kısa ve öz söz, göçebenin devlet ve mahalli idareler ile ilişkisini ve çeşitli kamu hizmetlerinden faydalanma imkânsızlığını gayet usta ve belirgin bir şekilde göstermektedir. Gerçekten bugün Doğu Anadolu'da, özellikle Van Gölü çevresinde ve Güneydoğu Anadolu steplerinde hareket eden göçebe kürt aşiretleri yol, eğitim, sağlık, mesken, su, elektrik, gibi hiçbir kamu hizmetinden faydalanamamakta kendi kapalı dünyasında bu hizmetlerden uzak bir şekilde yaşamaktadırlar. Dolayısıyla Devlet bu insanlar için hiç bir şekilde hizmet etmemekte para, harcamamakta, fakat yerine göre çeşitli vergiler almakta ve askerliklerini yapmaya çağırılmaktadır. İşte bu makalede göçebe aşiretlere hakim olan aktüel problemleri ve bu problemlerin plân ile ilişkilerini göstermeye çalışacağız.

GÖÇEBELERİN NÜFUS SAYIMINI BİLMİYORUZ

Bugün Doğu Anadolu da hareket eden göçebe aşiretlerin sayıları ve bunların nüfusları hakkında hiç bir bilgimiz yoktur. Nüfus sayımı istatistikleri bu konuda bize hiçbir şey söylememektedir. Nüfus sayımına raslayan günlerde, bu kimseler (23 Ekim) genellikle dağların yüksek kısımlarında, yaylalarda, yâni, şehir kasa-ba ve köylerden çok uzakta bulunmaktadır. Bu bakımdan ya nüfusa hiç kaydedilmezler veya yaylaların civarında yakın bir köy varsa o köyün nüfusu ile birlikte yazılırlar. Dolayısıyla göçebeler hakkında bağımsız bir istatistik yoktur. Diğer taraftan bu insanların nüfus kütüğünde de kayıtları yoktur. Yeni doğan çocuklar hiç bir zaman nüfusa götürülüp kaydedilmezler. Gerçi Siirt Vilâyetinde göçebelerle ilgili bir takım nüfus kayıtlarına raslanmıştır. Fakat 1940 yıllarında yapılan bu kayıtlarda herhangi bir gelişme yoktur. Yani 1940 dan sonraki nüfus durumu işlenmemiştir. Jandarma Komutanlıklarında, Veteriner ve Sağlık Müdürlüklerinde ki göçebe nüfusu ile ilgili kayıtlar ise çok elverişsiz ve tutarsızdır. Burada nüfus memurlarının göçebeye karşı iyi davranmaması, çok fazla rüşvet talep etmesi de rol oynamaktadır. Bu bakımdan Göçebe nüfus dairesine çoğu zaman başvurmaz.

Nüfus ile ilgili diğer bir problem resmi nikah ve askerliktir. Nüfus kütüğünde kaydı olmayan bu kişilerin daima gayri resmi nikah yapacakları ve asker kaçağı olarak kalacakları büyük bir gerçektir. Fakat özellikle

son yıllarda bu kapalı toplumun yaşta olsa dışarıya açılması ve hareket ettiği çevrenin değerler sistemi ile bütünleşmeye başlaması askerliğe karşı ilgiyi artırmıştır. Türkçe bilmek, okuma-yazma öğrenmek toplum içinde statü ve prestiji artırıcı unsurlar haline geldiği için, göçebe askerliğe artık arzu ederek gitmektedir.

BİR KARIŞ TOPRAKSIZLAR...

Göçebe Aşiretler geniş ölçüde hayvancılık yaparak geçinmekte, geniş hayvan sürülerini otlatabilecek mevsim ve bitki örtüsü şartlarından faydalanabilmek için çok geniş bir alanda hareket etmektedir. Fakat hiç bir yerde, en ufak bir toprak parçasına dahi sahip olmayan bu kimseler gittikleri her yerde gerek hayvanlarını otlatabilmek, gerek çadırlarını kurabilmek için arazi kiralamakta ve bunun için arazi sahiplerine büyük miktarda paralar ödemektedirler.

Bunlar ya mahalli ağalar veya mahalli idare makamlarıdır. Fakat bu kimseler iktisadi ve sosyal bakımdan zayıf oldukları için daima istismar edilmektedirler. Çünkü dağ, yayla gibi araziler devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Dolayısıyla bu topraklar üzerinde özel kişilerin hiç bir tasarruf yetkisi olmamalıdır. Fakat çevrede iktisadi, sosyal ve dini gücü kuvvetli olan bazı varlıklı aileler bu toprakları çeşitli oyunlar sonunda kendi üzerlerine tapulatmak imkânını bulmuş veya doğrudan doğruya kendi toprağı gibi kullanmaya başlamıştır. Doğu Anadolu'nun toplumsal yapısı içinde artık, «feodalizm kalıntısı beyler» olarak görünen bu kişiler, göçebelere, yaylak ve kışlaklarını kirayarak çok büyük paralar kazanmaktadırlar.

Diğer taraftan kira sözleşmesi «feodalizm kalıntısı beyler» le aşiret reisleri ve aşiretin ileri gelenleri arasında yapılır, Kira sözleşmesinin, Zirai kira sözleşmesinin aradığı hiç bir şartı yerine getirmemesi, özellikle yazılı değil, sözlü olarak yapılması göçebenin yine aleyhine işleyen unsurlardır. Kira bedelinin tayin edilmesinde kuvvetli olan taraf yine ağalardır.

Bu bakımdan kira bedeline istedikleri kadar ağırlık koyabilmekte, aşiret temsilcileri ise buna ister istemez uymaktadırlar. Her hangi bir anlaşmazlık olsa bile, yazılı bir kira sözleşmesi olmadığı için mahkemeler tarafından göz önüne alınmamaktadır.

«TIRNAK PARASI» NDAN «YOL GEÇTİ PARASINA»

Göçebenin yaylak ve kışlak mntakaları arasında çok geniş bir mesafe vardır. Örneğin, yazı Nemrut ve Süphan yaylalarında, kışı Silvan ovasında geçiren Alikan Aşireti, Kışlaklardan yaylaklara, yaylaklardan kışlaklara göç etmek için 250 - 300 km. katetmek zorundadırlar.

Bu bakımdan göçebelik zor bir sanattır. Fakat göçebe bu uzun yol boyunu çevredeki halkın menfi etkiler ile çok zor ve hadiseli bir şekilde kateder. Çeşitli yerlerde hakaret gördüğü birtarafa, her geçtiği belediye topraklarında, tırnak parası, ayakbastı parası, yol geçti parası gibi maliyece mahiyetinin ne olduğu bilinmeyen paralar almır. Ve göçebe bu parayı vermek zorundadır.

Son zamanlarda göçebelere yaylak, kışlak gibi konaklama yerleri kiralaayan ve Belediye hudutlarından geçit hakkı veren teşkilâtlardan biri haline gelmeye başlayan çiftçi koruma örgütü de, bu insanların istismar edilmesinde büyük rol oynamaktadır. Belediye Meclisleri tarafından seçilen bu örgüt özel kişilerin tapulu arazilerini belirli bir süre göçebelere kiralamakta ve çok para sağlamaktadır. Yazımız plân ilişkileri bölümünde bu konuya tekrar dokunulacaktır.

TÜRKÇE BİLMEYENLER (% 85)

Van Gölü çevresi ve Güneydoğu Steplerinde hareket eden göçebe aşiretlerinin hepsi de % 100 kürtçe konuşurlar, %80 - 85 oranında Türkçe bilmezler. Zaten Türkçe bilmek askerliğini yapan delikanlılara has bir meziyettir. Bu bakımdan kadınlar hiç bilmezler. Şimdiye kadar bu guruba eğitim hizmeti götürülmemiş olup, halk tamamen kendi haline bırakılmıştır. Bunun yanında sağlık ve mesken gibi çeşitli güvenlik hizmetlerinden de yoksundur.

Diğer taraftan geleneksel toplumun modernleşmesini engelleyen bir takım kültürel faktörler daha vardır. Eynlenmede yüksek bir başlığın alınması, buna bağlı olarak kız kaçırımlar ve berder denilen bir aile tipinin doğuşu toplumun yaygın kültür unsurlarından gerektiği kadar faydalanamadığını göstermektedir.

Berder tipi aile evlenme çağına gelmiş kız ve erkek çocuğu bulunan iki ailenin değiş - tokuş yaparak hem kızlarını hemde oğullarını aynı anda evlendirmeleridir. Çok karmaşık olan ve çeşitli meseleler meydana getiren

bu aile tipine göçebe toplumunda fazlası ile rastlamak mümkündür.

İşte, çevreye nazaran adet ve ananeler yönünden, ilkel koşullar altında yaşayan bu toplum çoğu zaman şehir, köy, kasaba halkı tarafından hakaret görür. Kendisi ile alay edilir. Örneğin bir göçebe doktora gitmiş olsa «göçerde artık adam olmuş, o da doktora geliyor» gibi sözlerle, sağlık hizmetlerinden faydalanmayı onlara lâ-yık görmezler.

Sosyal ve Kültürel bakımdan meydana gelen bu gerilik çocuk yetiştirilmesi ve eğitiminde, boş zamanların değerlendirilmesi olayında da görülmür. Göçebe aşiret topluluklarında Darwin'in doğal ayıklanma nazariyesi büyük bir uygulama alanı bulmaktadır. Çocuğun ne yetişmesi ne de eğitimi için hiç bir dikkat sarfedilmez. Zaten Eğitim genellikle gayri-resmî eğitimidir. Ve çocuklar küçük yaştan itibaren çobanlık öğrenir.

Bir kaç ailenin çocuklarına Kur'an-ı Kerim okumasını öğrettiği de olur. Boş zamanların değerlendirilmesinde ise organize hiç bir özellik yoktur. Erkeğin hemen hemen bütün vakti boş olduğu halde akşama kadar yan gelip yatar. Ayrıca iş bölümünde kadın - erkek arasında meydana gelen dengesizlik yâni kadının çok çalışması bir takım vücut hastalıklarının meydana gelmesine de sebep olmuştur.

GÖÇEBELERE OY HAKKI YOKTUR!

Göçebe aşiretler eğitim, sağlık, konut gibi kamu hizmetlerinden faydalanmadıkları gibi siyasal haklarını kullanmaktan da mahrumdur. Örneğin, hiç bir göçer seçimlerde rey veremez. Ashında rey kullanmaması için

kanunî bir mahsur yoktur. Devamlı hareket halinde olmaları, altı ay belirli bir yerde oturmamaları buna engel olmaktadır. Çoğu zaman nüfus kütüğünde kayıtlı olmamaları, Seçim kütüklerinin yazıldığı yer ile rey verilen yer arasında koordinasyon bulunmaması bu imkân ortadan kaldırmaktadır. Fakat bu aslında çok önemli bir problemdir. Çünkü pek çok göçebe rey vermemesini, kürt olduğu ve türkçe bilmediği gibi bir takım yanlış faktörler ile açıklamaya çalışmaktadır.

«ARACILAR» VAR

Bu gün Doğu Anadolu'da küçük baş hayvancılığı her ne kadar köylük yerlerde yapıyor ise de göçebe aşiretler tarafından yapılan hayvancılıkta küçükkenmemelidir. Köy ailesinin sahip olduğu ortalama küçük baş hayvan genellikle 20 (2) civarında olduğu halde aşiretlerde 160 tır (3) bu rakam bir Alman coğrafyacısı tarafından aynı bölgede yapılan bir araştırma neticesinde 120 - 130 olarak hesaplanmıştır. (4) Fakat bu hayvanlar ve süt, peynir, yün gibi hayvan ürünleri gereği gibi değerlendirilememektedir. Ekonomi geniş çapta kapalı olup daha ziyade çerçi ile ilişki kurulmuştur. Son zamanlarda ekonominin yavaş yavaş dışarıya açıldığını da görüyorsakta pazar ekonomisine geçişi kısıtlayan bir takım tıkanık kanallar yine vardır. Bu bakımdan üretim genellikle tüketim için yapılmaktadır. Tabii tüketim fazlası olan mallar tüccarlara satılıyorsa da, esas üretici olan aşiretler ile devlet veya büyük alıcılar veya diğer tüketiciler arasına istismarcı zümreler girmekte gelirin aşiret üyelerine tam olarak geçişini engellemektedirler.

EDEBİYAT

M. GORKİ İLE A. ÇEHOV'UN YAZIŞMALARI

Mehmet SEYDA

Maksim Gorki ile Anton Çehov arasındaki yazışmalar, küçümencik bir kitap olarak Yankı Yayınları arasında çıkmıştı, bunun övgüsünün daha önce, «Bir onlara bakmalı, bir de bizinkilerin davranışlarına. Sizler birbirlerinizi sevmiyorsunuz.. diyen bir dostumdan dinlemiştim. Evet, dostum Sabahattin Selek kitabı çok beğenerek okuduğunu söylerken, bizleri de iğnelemekten geri kalmıyordu. Aslında yerden göğe haklıydı; bizler birbirimizi gerçekten de pek o kadar sevmeyiz. «Yazışmalar» da Gorki bunun nedenini de açıklıyor :

«Bir şey soracağım, affedersiniz, Petersburg'ta bulunduğumuz zaman yazarlar halka fazla bağlı, halktan fazla korkuyor, halk tarafından tutulmaya fazla düşkün gibi gelmiyor mu? Bu düşkünlük de onları birbirinden nefrete götürmüyor mu »

Götürür, Petersburg'ta da götürür, İstanbul, ve Ankara'da da götürür. Yurdun genel nüfusuna oranla bir avuçtan da az bir sanatçı grubu andığım bu iki şehirde toplanmıştır, kendi okunma yollarını açmak için birbirlerini sürekli şekilde itişti-rip kakıştırmaktadırlar. Ve öteleden, seslenmek istedikleri halktan en küçük bir karşılık gelmemektedir. Bir gün gelecek, elbette gelecek, ama o zaman da o sanatçıyı arayın ki bulasınız; çoktan ölmüş gitmiş olacak... Neylemeli? geri kalmış ülke sanatçısı olmanın içinden çıkılmaz çemberlerinden biri.

Onun için, yeni kuşaktaki okuyucuyu azıcık hor görür davranışları yadırgamak, kötülemek gerek. Halkı eğitmek değildir onun görevi; o görev hükümetlere düşer, - kendi sesiyle kendi şarkısını söylemektir. Bu şarkılar halkın yoğun dertlerini, sıkıntılarını bakmışsınız diye getirmiş, yada getirmemiş; sanatçının içinden nasıl gelirse öyle yazıp söylemesi şart. Canı eğer sözcüklerle oyunlar kurmak istiyorsa, ki toplumdan gelen baskının sonucudur, onu da kuracak. Onun toplum kaçaklığı da, dolaylı yoldan, toplumun o günlük koşullarını, durumunu yansıtmış olacak. Kafka'da olduğu gibi.

Gorki, katkısız bir coşku ve içtenlikle Çehov'a demiş ki : «Maupassant iyidir, çok severim, ama sizi ondan üstün tutarım.»

Çehov da Gorki'ye diyor ki : «Belli bir etkiyi verebilmek için mümkün olan en az sayıda hareket yapılır, işte buna kararında kalma denir. Halbuki sizinkilerde fazlasıyla hareket yapılmış olduğu hissediliyor.»

Tabiat tasvirleriniz tam bir sanatçı işi; gerçek bir peyzajçısınız. Ancak, sürekli olarak tabiata insan kişiliği vermeniz, yani antropomorfizm dediğimiz şey, deniz derin derin nefes alırken, tabiat mırıldanırken, konuşurken, sıkıntı çekerken, bilmem ne ederken, bütün bunlar tasviri monoton, bazen tatsız, bazen anlaşılabilir hale getiriyor; tabiat tasvirlerinde güzellik ancak sadelikle «güneş battı, hava karardı», «yağmur başladı» kadar yalın cümlelerle elde edilebilir, anlatmak istediğimiz şey ancak böyle anlatılabilir. Sizde bu sadelik bir yazarda zor bulunacak derecede mevcuttur.

Sonra, bir ülküyü doğrulamak için hikâyeye, romana olumlu, olumsuz tipler karıştıranlara, hikâyenin, romanın içsel doğrularını, başka kitaplardan, yada yaşamdan görüp öğrendikleri doğruları katmayı «ilerici sanat» sayanlara ufak bir iğne, ufak : «Sizin (Kirilka) da ocak başkanı tipi her şeyi bozmuş; genel hava sağlam bir şekilde verilmiş. Bir daha öyle ocak başkanı tipi falan koymayın hikâyelerinize. Sevimsiz idare adamı anlatmak kadar kolay bir şey yoktur. Tutulur, ama onu tutan okuyucu en tatsız, en dar kafalı okuyucudur.»

Gene Çehov'dan : «İnsan, yazı yazdığı için, toprağa kakılmaz; gömüldüğü için, başka bir yere gidemediği için yazar.»

Diyorum ya, iki ustanın yazışmalarını okumak gerçekten çok yararlı. Önce bir tipi tasarlayıp, sonra buna «ruhsal durum katanları Tolstoy'un nasıl yediğini, Çehov'dan öğreniyoruz :

Leon Nikolayeviç Tolstoy'a gitmiştim. Sizi çok methetti. Dikkate değer bir yazar olduğunuzu söyledi. «Fuar» ve «Steppe» adlı hikâyelerinizi beğenmiş ama, «Malva»yı sevmemiş. Dedi ki : «İnsan ne isterse uydurur, fakat psikoloji uydurulmaz; halbuki Gorki'de işte psikolojik uydurmalar var; kendi duymadığı şeyi anlatabiliyor.» Alın bakalım. «Gorki Moskova'ya gelince beraber ziyaretinize geliriz.» dedim. Hayat, psikolojik bir uydurma olmadığı zaman, zor bir oyun.»

Gorki, 1899 Mayıs'ında Nijni - Novgorod'dan yazıyor : «Strinberg'in piyesini okudum. Nietzsche bir yerde de ki, bir yazar her zaman bir ahlak kuralının uşağıymış. Strinberg bir uşak değil. Bana gelince, ben bir uşakım. İnanmadığım, saymadığım bir efendiye uşaklık ediyorum. Bari bir gün kim olduğumu öğrenebilsem. Belki hiç öğrenemeyeceğim. Görüyor musunuz benim durumumu? Bitkin ve cesaretsizim. Anton Pavloviç. Ama sizin de hayatınız pek neşeli geçmediğine göre, ruhumun üzer-

rine çökmüş bu ağırlıktan bahsetmeyeyim daha iyi. (...) Yalnız kalmak ve çalışmak istiyorum. Hedberg'in kahramanlarından biri «Yalnızlık bilgeliğinin başlangıcıdır» diyor; bir başka kahramanı da «Deliliğin de...» diye ilâve ediyor. Ben birincisini kabul ediyorum. Tamamen yalnız, sizin kadar yalnız olmak istiyorum. Aile iyi bir şey, ama şimdiye kadar allesiz yapabildiniz ya, o, daha iyi. (...) Neden bizim Strinberg'lerimiz, Hedberg'lerimiz, Ibsen'lerimiz, Hauptmann'larımız yok

Neden? Bazılarının dediği gibi, eğitim, okul, kişiliği öldürdüğü, insanın çehresini alıp götürdüğü, ruhunu yiyip bitirdiği için mi?»

Aşağıdaki satırları okurken de, dostum Hüsamettin Bozok'u anımsadım. Şimdi taşra diyebileceğimiz bir şehirde oturan bir sanatçımıza, bana göstermediği mektubunda özetle şöyle yazmış : «Siz orada bir «dev»siniz. Bu ölçü sizi yanıtır. Gerçek boyunuzu görmeniz için biraz da buralarda yaşayın.»

Moskova'ya Petersburg'a gitmek istemeyen Gorki'ye, Çehov'da bunları söylemekteydi : «... bir edebiyatçı ömrünü tagrada geçirsin de bunun kötü etkileri görülmesin olmaz (...) Edebiyatçı, tabiatı icabı daima edebiyat çevrelerine yakın kalacaktır, edebî havayı içine çekecektir. Tabiata karşı gelmeyin, o halde, bir defa şeytanın ayağını kırıp razı olun, Petersburg'a veya Moskova'ya yerleşin. Edebiyatçılarla çekişirsiniz, düşüncelerini kabul etmezsiniz, onların yarısını hor görürsünüz, ama aralarında yaşarsınız.»

Bu birbirinden güzel, değerli mektupların hangi birini anlatmalı? İşte buyurun; «Bir öğüt daha» : diyor Çehov Gorki'ye «Provaları okurken, mümkün olduğu yerlerde sıfatları ve zarfları kaldırın. O kadar çok kullanıyorsunuz ki, okuyucunun dikkati dağılıyor, yoruluyor okuyucu. «Adam çimene oturdu» diye yazdığım zaman, ne demek istediğim anlaşılıyor; anlaşılıyor, çünkü açık, çünkü dikkati çekmiyor. Buna karşılık «Omuzları geniş, göğsü basık, orta boylu, kızıl sakallı adam, yoldan gelip geçenlerin ayakları altında çığnemiş çimene, gürlütlüslüce, çevresine çekingen ve korkak bir şekilde bakarak oturdu» yazarım, hem güç anlaşılır, hem de okuyanı yorarım. Çünkü, bir defada zihne yerleşen bir cümle değil, halbuki edebiyat bir sanîyede zihne kazılmalıdır.»

Kendi hikâyelerinin ölümsüzlüğünü bunlara borçlu olan koca sanatçı odasının anahtarını Gorki'ye uzatıyor.

Dostoyevski'yi Fransa'ya tanıtan André Gide'dir : Bir zamanlar Stendhal gerçeğini herkesten önce kabullenen Balzac gibi. Özetle, dehanın başka bir dehayı herkesten önce kavraması sorunu bu. Gorki'deki büyüklük gene burada : «Köpekli Hanım'ınızı okudum. Ne yapıyorsunuz, bilir misiniz? Realizmi öldürüyorsunuz. Yakında ölecek, hem uzun zaman için ölecek. O kâğıtlar artık dönemini tüketmiş bir şey. (...) Sizin en önemsiz hikâyelerinizden sonra, insan ne okursa bayağı geliyor. Sanki kalemle değil de kazıkla yazmışlar gibi geliyor. Her şeyden önemlisi de hiçbir şey sade gelmiyor, sade, yani gerçek. İnanın bana.»

« Ata Sözleri ve Deyimler »

Hasan HÜSEYİN

Elimde, Ömer Asım Aksoy'un «Atasözleri ve Deyimler» i var. 1965 de Türk Dil Kurumu Yayınları arasında çıkan bu yapıtı, inanır mısınız, gözümün önünden hiç ayırmamışumdur. Ne zaman içim sıkılsa, romanlar, öyküler, şiirler, incelemeler nezaman sıkısa beni, hemen «Atasözleri ve Deyimler» e sarılıyorum. Bom boş, insanı çoğaltmayan, insana hiçbirşey vermeyen yapıtların bendeki boşluğunu hep, «Atasözleri ve Deyimler» le doldurmuşumdur. Her atasöz, her deyim, tadını kolay kolay anlatamıyacağım dakikalar yaşatır bana, beni çoğaltır, zenginleştirir, dilime daha bir yaklaştırır. Atasözleri ve deyimlerle ben, halkımın felsefesini, dünya görüşünü, duygularını, değer ölçülerini ve yargılarını, alışkanlıklarını, tepkilerini, beğenilerini öğrenir, kavrarım. Şuna inanıyorum ki, bu halk, atasözlerinde ve deyimlerde. Biz, bu atasözlerini ve deyimleri, çoğunlukla, alışkanlık sonucu, biçimsel yanlarıyla kullanırız. Özlerine pek aldırış etmeyiz bunların. Oysa atasözlerinin ve deyimlerin özlüğü, bunların yaratıldığı günlerin toplumsal düzenine, dünya görüşüne sıkı sıkıya bağlıdır. (Bu konuya, yine bu sayfalarda, kıyasından dokunmuşum). Örneğin, öyle atasözleri vardır ki ve biz bunları öylesine rahatlıkla kullanırız ki, hangi dâvanın adamı olduğumuzu, neyin kavgasını yaptığımızı düşünmeyiz bile. Oysa biz, bu atasözlerini ve deyimleri seçmeden, bilinçsizce kullanmakla, karşısında olduğumuz toplumsal düzeni, dünya görüşünü savunuyoruz demektir. Babadan bir tuğla parçası bile miras kalmıyan çocuğa, babanın bağlı olduğu toplumsal düzenin klişe sözleri, yargı niteliği taşıyan söz dizileri, yani atasözleri ve deyimler miras kalır ve çocuk bunları, üzerinde hiç düşünmeden, bunlar arasında bir seçme yapmadan, rastgele kullanıp gider. Bilmez ki, bu sözlerdir kendisini o «alinyası» na kul eden! Davranışları bu atasözlerine ve deyimlere göredir, ahlâkı bunlara göre oluşur, insan ve eşya anlayışı bunlarla bağlıdır.

Bu konuda bilinçli kimselerle zaman zaman karşılaştığımız olur. Örneğin geçen gün, bir arkadaşım,

«— Şu 'hamdolsun' sözüne hem düşünmanım, hem de hiç düşünmeden kullanırım» diyordu.

Gerçekten de böyledir bu. Sorarlar: «Nasılınsınız?», «Hamdolsun», deriz. Niye deriz bunu, neden deriz, hiç düşünmeyiz. Oysa, azıcık düşünülünce, bu «hamdolsun» sözünün arkasındaki felsefe, kültür düzeyi, insan ve toplum anlayışı kendiliğinden çıkar ortaya.

Geçenlerde de bir vatandaş, bir başka vatandaşta öğüt veriyordu:

«İşten artmaz, dişten artar. Az yiyin, har vurup harman savurmayın, tutumlu olun!»

Birdenbire düşündü bu, beni. Ger-

çekten öyle midir, işten değil de dişten mi artar? Belli ki, koskoca bir yalandı bu! Yoksul halkı uyutmak için yakıştırılmış kuyruklu bir yalan!... Hani, sıkışan iktidarlar, bazı bazı, «kemerleri sıkma» kampanyası açarlar ya... Kim içindir bu «kemerleri sıkma?» Yoksul halk zaten, kemerleri sıkılmaktan başka birşey yapmıyordur; varlığının ise dünya umurunda değildir. O halde, nedir bu «kemerleri sıkma» kampanyasının anlamı? Tabii, lâf! Yoksulun kemer sıkması demek, açlıktan kakırdaması demektir. Varlığının kemer sıkacağını ummaksa, düpedüz kuruntudur. Bu, mutlu azınlık iktidarlarının, yoksul ve sömürülen emekçi halkı uyutmak için yakıştırdıkları kuyruklu bir yalandır, bir «afyon» dur. Onun için, ben diyorum ki, hayır, «dişten artmaz, işten artar». Bir insan, yemek olarak, ne yiyebilir günde? Giyşe glyse, ne giyebilir yılda? Oysa, o kimsenin bir yıl içindeki emek toplamı, belki yüz kişiyi çok rahat yaşatacak kadardır. Nere gider bunca emek? Nere gider bu «artı değer?» Bunun hesabını vermektense korkanlar, «işten artmaz, dişten artar» gibi bir kuyruklu yalanla, açlıktan karnı karnına yapışmış halkı biraz daha açlığa itmek istemektedirler. «Haftada bir et» yerine «ayda bir et» yiyeceksin, günde üç öğün yerine bir öğünle yetineceksin, sof randa ne protein bulunacak, ne vitamin; böylece, dişten artırıp adam ölaceksin! Yani, bunun açık anlamı, «yeme de geber!» demektir, «yeme de uyul!» demektir, «yeme de sürün!» demektir. Çünkü, bu atasözünün karşısında bir de şöyle bir söz vardır: «Can, boğazdan geçer» Şimdi, yakışık alıyor mu bu ikisi yanyana?

İnsanlar çalışacaklar, emeklerinin karşılığını alacaklar ve adam gibi yiyip, içip, gezip tozup yaşıyacaklar! Bunu engellemek, insanı ölümlün kucağına atmak demektir.

GELELİM ATASÖZLERİMİZE...

Ömer Asım Aksoy'un «Atasözleri ve Deyimler» ini gerçekten çok seviyorum. Elime aldım mı, saatlarca bırakamıyorum. Bir atasözünü beni dakikalarca uğraştırıyor, oyalıyor, dinlendiriyor. Bir toplumsal düzenin değer ölçülerini, yargılarını belirten atasözleri bulunduğu gibi, örneğin «dost», «dostluk» kavramları üzerine, birbirini gelen atasözleri de vardır: «Sadık dost, akrabadan yeğdir», «Bin dost az, bir düşman çok», «Herşeyin yenisi, dostun eskisi», «Eski dost düşman olmaz», «Kusursuz dost arayan, dostsuz kalır» sözleri yanında, bunlarla çalışan su sözler de halkındır: «Güvenme dostuna, saman doldurur postuna», «Akılsız dosttan akıllı düşman iyidir», «Sırrımı açma dostuna, o da söyler dostuna»...

Sonra, «yol», «yoldaş», «at», «kılıç», «eşek», «et», «saman», «öktüz», «para», «ak-

çe», «buğday», «ekmek», «yoğurt», «bey», «efendi», «uşak», «kul», «Allah», «çeytan», «davul», «harman», «yiğit», «güzel», «yağmur», «kar», «ırmak», «düşman», «dost»... sözcüklerine göre yapılmış o kadar çok atasöz ve deyim var ki, bunlardan, Türk halkının karakterini, dünya görüşünü, ahlâk anlayışını, insanlararası ilişkilerini, güzellik ve insanlık ölçülerini çıkarmak, sosyolojik sonuçlara varmak bile mümkündür. Bu halk, hangi değer yargılarına ve ölçülerine göre davranmaktadır? Atasözlerine ve deyimlere derinlemesine ilgilenmek, bu soruya sağlam karşılıklar bulmak için güvenilir bir ip ucudur. Her atasözünün arkasında, cilt cilt araştırma, inceleme yatmaktadır. Kısaca, Türkiye insanını iyi tanımak için atasözlerimizi ve deyimlerimizi çok iyi bilmek, tanımak gerekmektedir.

Üzerinde düşünülmesi, kullanırken dikkat edilmesi gereken bazı atasözlerini şöyle sıralayabiliriz.

«Aca dokuz yorgan örtmüştür, yine uyuyamamış», «Acıkan ne olsa yer, acıyan ne olsa söylesin». Ne demektir bunlar?

«Acındırırsan arsız olur, acıktırırsan hırsız olur». Ne demektir bu? «Aç aç ile yatınca, arada dilenci doğar» veya «dki açtan bir dilenci doğar», «Aç aman bilmez, çocuk zaman bilmez», «Aç anansa da, kaç», «Aç aslandan tok domuz yeğdir», «Aç ayı oynamaz», «Aç elini kora sokar», «Açık ağız aç kalmaz»... Hiç düşündünüz mü bunların anlamını? Hele bir tane var ki, dini politikaya âlet edenlerin, halkın dinsel inançlarını politik iktidar için sömürenlerin çok iyi bilmesi gerekir: «Açın imanı olmaz!»

Açlık üzerine çok atasözümüz vardır: «Aç ile eceli gelen söyler -tartar-», «Aç it, fırın deler -yıklar-», «Aç kurt, aslana saldırır», «Aç kurt, yavrusunu yer»... Bir avuç mutlu azınlığın rahatı için geniş halk çoğunluğunu «kemer sıkma» ya çağırarak politikacılar, yoksul halkı dinle, ahretle, cami ile, imamla uyutmağa kalkışanlar halkın bu yanını çok iyi bilmelidirler: «Açın imanı olmaz!»

Devam edelim...

Bozuk bir toplumsal düzene sıkı sıkıya bağlı atasözlerine rastgele örnekler vermek istersek, şunları alabiliriz:

«Ada bana, adayım sana», «Adamın iyisi, alışverişte belli olur», «Adamın köktüsü olmaz, meğer züğürt ola», «Ağalık (beylik) vermekle, yiğitlik vurmakla», «Ağanın gözü, öktüğü semiz eder», «Ağanın malı çıkar, uşağın canı», «Ağası güçlü olanın, kulu âsi olur» -iki anlamı vardır bunun: Biri, «ağa güçlü, azgın, zalim olursa, uşağı ona başkaldırır» dir; öbürü, «ağa güçlü, zalim, azgın olursa, uşağı da sağa-sola saldırgan olur, şumarık olur» dur. Bugünedek gördüğümüz, ikincisidir. Sırtını ağaya dayayan uşak ruhlu birtakım kimseler, zalimlikte ağalarını geçmişlerdir, «Ağır otur ki bey desinler», «Ak akçe kara gün içindir», «Akara kokara bakma, çuvala girene bak», «Akçe akıl öğretir. Don yürüyüş», «Akçesi ucuz olanın, kendisi kıymetli olur» -peki ama, ya akçesi yoksa?-, «Alçak yer, yiğidi hor gösterir», «Allah, balmumu yakana balmumu,

yağmumu yakana yağmumu verir», «Allah, dağına göre kar verir», «Allah dokuzda verdiğini sekizde almaz», «Allah, kardeşi kardeş yaratmış, kesesini ayrı yaratmış», «Allah, sabırlı kulunu sever», «Allah, sevdiğine dert verir», «Altı olur, yedi olur, hep Allahın dediği olur», «Anamın (babanın) öleceğini bilsem, kulağı dolu dariya satardım», «Ar dünyası değil, kâr dünyası», «At binenin, kılıç kuşananın», «Azakanaat etmeyen, çoğu hiç bulamaz», «Balı, parmağı uzun olan yememiş (yemez), kısmeti olan yemiş (yer)», «Bal tutan, parmağını yalar», «Bana dokunmayan yılan bin yaşasın», «Baş sallamakla kavuk eskimez», «Beş parmak bir değil», «Büke-medığın eli öp, başına koy», «El öpmekle ağız kirlenmez», «Devletin malı deniz, yemeyen domuz», «Devletli yanını kaşısa, yoksul para verecek sanır», «Fazla mal göz çıkarmaz», «Felek, kimine kavun yedirir kimine kelek», «Gemisini kurtaran kaptan», «Güzellik ondur, dokuzu dondur», «Kâr eden, ar etmez», «Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez», «Kimse kimsenin kısmetini yemez», «Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı derler», «Kul salsamayınca ırzır yetişmez», «Mal, melâmeti örter», «Parayı veren, düdüğü çalar», «Şık şık eden nalçadır, iş bitiren akçedir», «Vermeyince mâbut, neylesin Mahmut?», «Varsa pulun, herkes kulun», «Zengin malı, züğürdün genesini yorar»...

DEMEK İSTİYORUM KI..

Atasözleri, toplumsal düzenlerle sıkı sıkıya bağlı söz dizileridir. Bu sözlerin bir bölümü -yukarıya aldığım gibi-, insanı kulluğa, köleliğe iten, efendi — uşak düzenini sürdüren, ahlaksızlığı ahlak diye yutturan öğütlerdir. Çoğunda aklın, iradenin, bilincin izine rastlanmaz. Çoğunda akla, bilinçle, iradeye yer verilmez. Bozuk toplumsal düzen, «en iyi düzen», «son düzen» «düşünülebilenin en iyisi» biçiminde yutturulmak istenilmiştir bu sözlerle. Bu sözlerle uyan insanın, toplumsal dengesizliği ortadan kaldırmak için, insanı kulluktan, kölelikten kurtarmak için savaşması mümkün değildir. Bu sözlerle, geniş halk kütlesine aşılacak istenilen şudur: Sakın, sesini çıkarma! Hakkına razı ol! Kısmetin ne ise, o olur. Bu, senin alın yazında vardır. Bu alinyazısını değiştiremezsin. Egemen sınıfa saygılı ol! Dünyada çalışmak, didinmek, sürünmek sana, öte dünyada keyif sürmek de sana! Burayı değil, orayı kurtarmağa bak!...

Ömer Asım Aksoy'un hazırladığı «Atasözleri ve Deyimler» adlı yapıt, gerçekten, büyük bir boşluğu dolduracak niteliktedir. Ancak, çap bakımından yetersiz görülebilir. Ben şuna inanıyorum ki, dilimiz dikkatle, titizlikle, sabırla taranacak olursa, daha birçok deyim ve atasözü derlenebilir; sayın Aksoy'un büyük bir dil sevgisiyle hazırladığı yapıt daha da zenginleştirilebilir. Dilcilerin, yazarların, öğretmenlerin, aydın memurların, öğrencilerin görevi, karşılaştıkları deyim ve atasözlerini saptayıp, Türk Dil Kurumu'na bildirmektir. Bu konuda çalışanlar yok değil, ancak, gönül istiyor ki, bu çalışmaya daha çok kimse katılsın ve ilerde hazırlanacak «Atasözleri ve Deyimler» sözlüğü daha zengin, daha yeterli olsun.

Bir de, bu deyim ve atasözlerinin kul-

lanış yerlerine dikkat edilmelidir. Alışkanlıkla, üzerinde hiç düşünmeden kullandığımız atasözleriyle deyimlerin, bizi, bir bozuk sosyal düzene bağlı tuttuğunu bil-meliyiz. Bugün, ölçüler değişmiştir. Efendi-köle anlayışına göre kurulu sosyal düzenin atasözleriyle deyimlerini papağan gibi tekrarlamak, böyle bir düzenin sürüp gitmesine bilmeden yardımcı olmaktır. Yukarıya bir bölümünü çıkardığım atasözleri, bu görüşümü doğrulayacak niteliktedir. Örneğin, «El öpmekle ağız kirlenmez», «At binenin, kılıç kuşananın», «Fazla mal göz çıkarmaz», «Gemisini kurtaran kaptan», «Kimse kimsenin kısmetini yemez», «Bal tutan, parmağını yalar»... Nedir bunlar? El öpmekle ağız kirlenmez mi? Ata binenler kimlerdir, kılıcı kuşananlar kimlerdir? Atla kılıç, yani devletin olanakları bugüne dek hangi sınıfın, hangi zümrelerin çıkarına çalışmıştır, düşündünüz mü? Bu, «gücü gücü yetene» düzeninin savunmasıdır. Fırsat eşitliği bulunmayan bir toplumda «at binenin, kılıç kuşananın» demek, egemen sınıf egemenliğini sürdürecektir, ezilenler ezilecektir, demektir. Sonra, niçin, fazla mal göz çıkarmazmış? Bal gibi çıkarır ve çıkarmalıdır da!... Bu atasözünün arkasında yatan, talan düzenidir. Vurgunculuğa, soygunculuğa, kapkaççılığa, açığözlüğe, bencilliğe, aracılığa, tefeciliğe, hertürlü hırsızlığa madalya veren, alkış tutan bir atasözüdür bu! Dengeli bir toplum için «fazla mal» belki göz çıkarmaz, ama, sosyal dengesizlik temeli üzerine kurulu bir toplumda «fazla mal» göz çıkarır.

Sonra, «kimse kimsenin kısmetini yemez» miş. Laf mı bu! Yani, herkes durumuna razı olsun, kimse sesini çıkarmasın büyük yiyen büyük yesin, küçük yiyen küçük yesin, kimi aç gezsün, kimi tokluktan çatlasın, öyle mi? İnsanca bir sosyal düzen midir bu? Bugün bizde, herkes herkesin hakkını pekâlâ yiyebiliyor. «Anayasa savaşı» dediğimiz de zaten, «herkesin hakkını herkese yedirtmemek» savaşı değil midir? Emekçi vatandaşın aracının, tefecinin, komisyoncunun sömürsünden kurtarma savaşı değil midir? Ve sonra yine, «bal tutan, parmağını yalar» mış. Yani, devletin yüksek kademelerinde bulunanlar, devlet hazinesinin başında oturanlar, ülkenin malı ve ekonomik kaynaklarını ellerinde tutanlar, milyonlarca emekçinin sürünmesi pahasına, kendilerine sadece görev bakımından teslim edilen şeyi yalayıp yutmaları! Dışardan traktör mü alacağız, motor mu getireceğiz, görevli kıldığımız kişiler, bunu fırsat bilip, halkın parasını yemeliymişler! Olur mu bu? Olur diyorum musunuz siz?

Konuyu genişletip dağıtmak istemem. Ne demek istediğim herhalde anlaşılacaktır. Ömer Asım Aksoy'un «Atasözleri ve Deyimler» ini elinizin altında tutun, ara-sıra okuyun, bildiklerinizi köşesine yazın. Göreceksiniz ki, hiç düşünmeden kullandığımız deyimlerin, atasözlerinin, klişe sözlerin çoğu, karşısında olduğumuz bir sosyal düzenin savunuculuğunu yapmakta, sakat bir dünya görüşünü beyinlerimizde işlemektedir.

ÜSTAY

İyi planlanan ve yürütülen bir reklâm ve tanıtma faaliyeti bir müessese için masraf kapısı olmaktan çıkar; karşılığını kat kat getirir.

BASIN İLÂN KURUMU

Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no. 1, kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01. İstanbul

Kocatepe Camii

Dinamitlenen 8 Milyonluk Temeller

Vedat DALOKAY

Sene 1555. Osmanlı İmparatorluğunun altın devri. Süleymaniye Camii bitmek üzere. Kirlenmemiş mermer ve kesme kal-ker taşları ile, Altınboynuz da yüzmeye hazırlanan mağrur bir kuğu gibi bembeyazdı o zaman!. Mabedin inşaatı türlü nedenlerle son anda durmuştur. Bir gâvur eserine benzediği ve kubbesinin çökeceği rivayetleri yayılmış, kâğıthane suyu mecrasının üzerine kuyu kazmak suretiyle, Mimarın su kaçaklığı yaptığı iddia edilmiştir. Halk ve saray tedirgindir. Muhteşem Süleyman, baş mimarın hergün yeni yeni marifetlerini duymakta, camı sıkılmaktadır.

Halbuki Sinan; Süleymaniye külliyesi için taa kâğıthane sırtlarından binbir güçlülle İstanbul'a su getirmeye çalışmakta, gecesini gündüze katmaktadır. Zira, bu su için muhteşem sultanı kendisine şu emri vermiştir :

«Benim maksudum bu su, her mahalleye revane ola.. Çeşme bina olacak yerde çeşme ve kabiliyet olmayan yüksek yerlerde tatlı kuyular ola ki su içine uğraya. Tâ ki her yerde piruzayif ve dul hatunlar, uşacık ve oğlancıklar destilerin ve bardakların doldurup devamı devletime dua edeler»

Sinan, İstanbul sokaklarına 300 çeşme yapar, bütün yollarını yeniden inşa eder, şehir biranda değişir. Sokaklarındaki çeşmelerinden gürül gürül sular aktığını duyan bütün çevre halkı İstanbul'a gelir yerleşir. Çok kısa zamanda hanlar, hamamlar, adam almaz olur. Baş döndürücü bir ticaret başlamıştır. Bu hızla İstanbulun nüfusu iki misli olmuş yollar tıkanmış, meralar azalmıştır. İstanbul, milyonluk şehir olmaya o gün adaylığını koymuştur. İstanbul doğum sancıları çekmekte Kanuni Sultan Süleyman sıkıntılar içindeki veziri, sultanına derdini açar : «Mimarbaşının İstanbulu suya kavuşturması, yollarını açması yüzündendir ki bugün ordunun hayvan otlatacağı mer'a kalmamıştır. Orduya yiyecek sıkıntısı başlamış, sokaklardan rahat geçilemez olmuştur. Üstelik Sinan, su kaçaklığına bir yenisini eklemiş, vakıf damı kestirip kurşun ve kerestelerini çalmıştır. Bütün bu hadiseler sebepten olan Ser Mimarın Sinanın kulağı çekilmeli, haddi bildirilmelidir.» der. Bunları, Sultanın kulağına fısıldayan Vezir, Sinanı sarayında hapsedmiş ve Muhteşem Sultan Süleyman; İstanbul kadısına fermanını göndermiştir :

«İstanbul kadısına hüküm ki; halen rikâbı hümayunuma rik'alar sunup mimarbaşı olan Sinan, Süleymaniye Camii suyundan bir lüle su alıp kendi kapusu önünde bir hazineli çeşme bina edip, vakıf damı kestirip, kurşun ve kerestesini evine taşıyıp vakfa gard eylediği hususun, buyurdum ki teftiş edip göresin :

— Filvaki imareti âmire suyundan bir lüle su alındığı vaki midir?

— Ne temessük ile almıştır?

— Ve çeşme nurbundan bina eylediği sanduğun mezbure suyuna şer'an zararı var mıdır?

— Ve vakıf damı kestirip kurşun ve kerestesini aldığı vâki midir?

— Niçin kesmiştir, emrile mi kesmiştir, aslı nedir, nicedir? yerli yerinde görülüp her hususta aslına ve hakikatine vakıf olup, subut bulduğu üzere mufassal yazıp bildiresin»

Bunlar yetmezmiş gibi; 70 yaşındaki ihtiyar Dev'e, büyüklük Ustayaya :

«Sen ki mimar başısın cümle esnafın Rum ve Ermeni ve çingânelerdir. Lökümcü, su yolcularıdır. Hele lâğımçı ve necisli herifler de vardır ki cümle esnafın mezmun ve menhûslerdir.» demişlerdir.. Bundan yüzyıllarca evvel, camiler bembeyaz olduğu zamanlarda!... Nice kuşaklar göçtü, o zamanların üstünden... Bembeyaz camilerimiz rüzgârı, yağmuru işlerine çeke çeke grileştiler, yaşlandılar, (taş eskidikçe güzelleşir) asilleştiler.

Ankaranın Kocatepesinde, Türkiye Cumhuriyetinin gelecek kuşaklara yadigar bırakacağı bir ulu mabet için 1957 senesinde bir milli yarışma açılmıştı, 5'i profesör mimar ve 10'uda mimar ve mühendislerden kurulu 15 kişilik bir jüri! bütün Türk mimar ve mühendislerine açık olan bu yarışmaya gelen 41 proje arasından bir birinci seçmişti.

Birinci olan projeye göre, çevre yapıları 1964 senesinde bitirilerek kubbe ve minare temelleri de atıldı. Tam kubbesi yapılacak ki, minarelerini füzeye benzeten bir kısım çevreler, caminin gâvur icadı olduğunu ileri sürdüler. Kubbesi durmaz çöker dediler. Floridadaki bir garajdan kopye edildiğini ve mabedin mason işaretleri ile doldurulduğunu... ortaya attılar.

Mimarın, «Ayasofya Müze olarak kalmalıdır» sözünü «Ayasofyaya çan takılmadı» biçimine sokarak, toplumumuza götürdüler... Mimarların elinden işi aldılar. Yapmış olduğu projeleri terk edip Türk mimarlığını temsil eden Mimarlar Odasının uyarılarına ve karşı çıkmalarına rağmen, «Özel bir siparişle» gizlice, şimdiki Dernek Yöneticileri, eski tarz camilerimizin sözde biçiminde, Süleymaniye - Sultanahmed karışımı bir projeyi yaptırıldılar.

Bu projeyi uygulamak için, geçen pazar günü, şimdiki kadar 8 milyonluk kısmı yapılmış modern Kocatepe Caminin temellerini dinamitle havaya uçurdular. Dörtbir çevresi sarılı yüzlerce apartman pencerelelerinden korku ve endişe ile durumu izleyen Ankara halkının gözleri önünde, Belediye ve imardan ruhsat almadan, emniyet makamlarını haberdar etmeden, kaçak temin edilmiş dinamit kalıplarını birbiri ardına

patlatarak, karanlık amaçlarını uygulamaya çalıştılar.

1957 den bu yana atılan olumlu adımları gerisin geriye teperek bütün Türk mimar, mühendis ve sanatçılarına karşı çıkan bu gerici zihniyet içindeki dernek yöneticileri; çağımız düşünce, sanat ve tekniğinden yoksun davranışlar içinde, Türk mimarlarının karşısına çıkıyorlar.

Sene 1967 Koca Sinan'a «bir lüle su çaldı» diyenler, bugün de toplumumuzda, Zaffer Meydanında, Karakurt'ta, Kocatepe'de, uğursuz baykuşlar, kör yarasalar gibi, Türk Devrimlerini hedef alarak, Türk mimarlık sanatına bir kara leke daha sürebilmek için iğrenç iftira çığlıkları atarak kol geziyor, hür düşünce ve sanatın temellerini dinamitle havaya uçuruyorlar!...

BULVARA TAŞAN SANAT

Mengücek Kemâl REFAHIYELIOĞLU

Bulvar ressamları : Geçen sene Sıhhiye'de gezinirken kaldırım üzerine çizilmiş bir resim ve yanbaşıda biriken kalabalıktan beş on kuruş para toplayan bir yabancı gezgin oturmaktaydı.

Bu gezginin kaldırım üzerine resim çizmesi başkentte bir çığır açtı sanıyorum. Daha sonraları amatör ressamlar tuvallerini bulvardaki, ağaçların altına gerdiler. Hele bunlardan genç bir akademikli önceleri pahalı sonraları artan rağbetle ters orantılı olarak çok ucuz olarak çizmiş olduğu iki dakikalık potrelerle canlı modellerini ve etraftan toplanan meraklıları bir kış boyunca oyalamaktan kendini bir türlü alamadı.

Bulvar kitapçıları : Bulvara taşan sanatın yanında eski kitapçılarda memleketin sorunlarına eğilerek halkın daha fazla okuması için, bitirdiği mektebin kitaplarından başka kitap karıştırmayı kendine ödev saymamış büyük halk kitlelerinin serbest okumalarını sağlamak için, kendi nafakaları bedeline kitaplarını bulvara sergilediler. Her keseye her beğeniye uygun tarzda...

Akşamları Atatürk Bulvarına yolu uğrayanlar, mini etekli kızların baygın bakışlarıyla, sırtışık ve sırtıkan tavırlarıyla, her türlü yapmacık hareketleriyle artık pek ilgilenmiyorlar.

Genç, ihtiyar, öğrenci, işçi her sınıf ve tabakadan yüzlerce insan akşam yorgunluğunu gidermek için kitap seçiyorlar.

Senelerce Kocabeyoğlu Hanındaki dükkanlarından çıkmayan eski kitapçılar küflenmiş ve içleri ağızlarına kadar bilgiyle dolu kitaplarını bulvara yaydılar.

Akşamın neon ışıkları altında kitapçıların kitap severlere :

— Seçin, ne alırsanız iki buçuk lira-ya!...

— Beğen, beğen al!... diye bağırıyor herkes gibi beni de duyulandırıyor.

Paris'in moda evlerinden çıkar, çıkmaz yeni kreasyonlar arasında ısrar ve titizlikle seçilmiş giyim eşyalarını teşhir eden mağazaların gölgesinde bu güzel geleneğin yaşamasını ve memleketimin en hücre köyüne kadar yayılarak çok kitap okuma seferberliğinin yapılmasını gönülden dilemekten kendimi bir türlü alamıyorum.

Meşrutiyette Tiyatro Yazarları

Metin AND

Dördüncü perde Yıldız sarayında, Abdülhamit Elmas ağayı çağırıp Hareket Ordusu üzerine bilgi edinmek ister. Bu sırada adamlarından Mustafa'dan jurnal gelir. Ayastafonos'da Hareket Ordusu için bilgi vermekte, donanmanın da orduya katıldığını anlatır, bölücülük çıkarmak için para istemektedir. Abdülhamit karşı koyup koymamakta kararsızdır. Bu sırada Ali Cemal'den jurnal gelir, o ise Hareket Ordusunun gücünü küçümsemekte, karşı koymayı öğütlemektedir. Abdülhamit ise karşı koymamaya ve 31 Mart'ta bir ilişkisi olmadığı görüşünü savunmaya karar verir. Başkâtibine ordunun karşı koymaması için emir veriyor. Sarayın Arnavut paşası da sarayı korumaya kararlı. Harbiye Nezaretinden gelen haber askerlerin karşı koyacakları yolundadır. Bu sırada silâh sesleri duyulmaya başlanır. Başkâtip 31 Mart'a karşı konuşur. Abdülhamit çarpışmayı seyretmek için rasathaneye çıkar. Hareket Ordusu Beşiktaş'taki bütün karakolları ele geçirmiş, Yıldız kuşatmaya başlamıştır. Mabeyinci suçlu İntikam gazetesi başyazarı Ali Cemal'de bulur, onu önce Jön Türklere yardım ediyor diye beyenmişler fakat şimdi bu işin sorumlusudur. Abdülhamit geri döner, saray kuşatılmıştır. Sarayın silâhlanmasını söyler, yalnız kaldığında bunları hep başına getirenlerin Ali Cemal ile İbrahim Kemal olduğunu düşünür. Elmas'la Mabeyinci öldürmeye karar verirse de, oysa onların kaçtıklarını öğrenir. Haberler gitgide kötüleşir, Başkâtip sultanı yatıştırır, sarayı çeviren birlikle konuşmak için görevlendirilir, silâhların toplattırılması emrini verir Abdülhamit.

Beşinci perde gene Yıldız'da geçer. Abdülhamit'e canının güven altında olduğunu söylerler, Temsilci subay gelir, Meşrutiyet'in yeniden kurulacağını, suçluların cezalandırılacağını bildirir ve sultandan bütün mallarını ve parasını hazneye vermesini ister. Abdülhamit önce bunu padişah kalmak şartıyla kabul edeceğini söyler, daha sonra oğlunun padişah olması şartını ileri sürer. Yalnız kalınca Abdülhamit tahttan indirileceğini anlar. Mithat paşayı hatırlar, ona hakaretler yağdırır. Bu sırada gözdesinin odasında bir erkek sesi duyar, oraya gider ve kızı tabancasıyla öldürür, kız ölürken sevdiği adamın adını anar. Başkâtip ordunun saraya girdiği haberini getirir. Sarayın silâhsörleri harem ağaları, cariyeleri götürülmektedir. Şehzade ağlayarak gelir. Cülus topları duyulur. Bu sırada millet meclisinden dört kişilik bir kurul Abdülhamit'e tahttan indirildiğini fakat canına dokunulmayacağını haberini getirirler.

«Yıldız'ın Sonu» belgesel bir tiyatro oyunudur ve görüş açısı olarak Abdülhamit'in 31 Mart olayında parmağı olduğunu benimsemiştir. Duru, temiz bir Türkçeyle yazılmış olmakla beraber tiyatro oy-

nu olarak dağınık, yersiz ayrıntılarla doludur.

«RÜŞVETLE MESNED»

Halil İbrahim'in yazdığı 6 perdelik «Rüşvetle Mesned» 1326 da kitap olarak yayınlanmış Meşrutiyetle ilgili bir oyundur. Birinci perdede Rifat Paşanın kızı Mürüvvet mutsuzdur. Babası eve üvey anne getirdikten sonra huyu da değişmiştir. Mürüvvet kedhüdalarının oğlu yüzbaşı Enver'i sever. Üvey annesi Fevziye ise onu kardeşi Reşit paşanın oğlu subay Hurşid'e vermek istemektedir. Mürüvvet hem Enver'i sevdiğinden hem de rütbesini babasının yardımıyla kazanmış haftyelik yapan, jurnalcı bir genci istemektedir. Öte yandan üvey annenin de yüzbaşı En-

ver'de gözü vardır. Reşit paşa ile oğlu Mürüvvet'i istemeye gelirler. Hurşid 4 jön Türk mektebinin sorgusu üzerindeymiş, daha önce de yüzlerce mektepli yakalatmış, yakında kaymakam olacaktır. Kızı isterler, Rifat paşa kabul eder, yüzük verilir, böylece Rifat paşanın da rütbesi artacaktır. Fevziye Mürüvvet'i çağırıp ona söz kesildiğini haber verir. Ve Enver işini paşa duyarsa Enver'e kötülük geleceğini söyler, kız kabul eder. Böylece Mürüvvet Hurşid'in Enver kendisinin olacağı için sevinmektedir.

İkinci perdede Hadım ağası Ferhat ağa hanımı Fevziye'nin birisini sevdiğini sezmektedir. Bu sırada ağaya bir teğmen gelir, kendisi hem İstanbul'da kalmak hem de rütbesinin yükselmesini istemektedir. Pazarlık ederler, Ferhat ağa iki isteği de yaptıracağını söyleyerek parayı alır. Mürüvvet üzgündür, Enver'i beklemektedir. Bu sırada Enver'in babası gelir, oğlunun yüzbaşı olmasından sevinçlidir. Mürüvvet Enver'e kendisini başkasıyla evlendireceklerini, böyle olursa kendisini öldüreceğini söyler.

Ufuktaki Tehlike: Kürt Sorunu

(Baştarafı Sayfa 12 de)

ÇÜRÜK BİR DAYAK

Kürt soyundan geldiği söylenen vatandaşlarımızın durumunu bir uluslararası hukuk sorunu yapmak isteyenlerin dayanabilecekleri tek nokta, 39'uncu maddenin bütün Türk vatandaşlarına atıf yapan son iki paragrafıdır. Gerçekten, bu son iki paragrafın birincisi bütün Türk vatandaşlarına istediği dil serbestçe kullanma yeteneği verirken, ikincisi de Türkçeden başka dil konuşan Türk vatandaşlarına resmi organlar önünde kendi dilini kullanabilmesi yolunu açmaktadır. Nitekim, Uluslararası Hukukçular Komisyonunun bildirisinde de ençok dil konusu üzerinde durulmaktadır.

Şurasını hemen belirtelim ki, asıl amacı müslüman olmayan azınlıkların haklarını korumaya yönelmiş bir faslın içinde bulunan ve birbirlerini tamamlar nitelikte olan bu iki paragrafın birincisinde yer alan «din» sözcüğü, bizde, bu iki paragrafın da aslında müslüman olmayan azınlıklar için kaleme alınmış olduğu kanısını uyandırmaktadır. Kaldı ki, Türkiye'de bulunan çeşitli müslüman soy ve dil gruplarının da bu paragrafların kapsamına girdiklerini kabul edecek olsak bile buralarda yer alan ilkelerin çoğu Anadolu'nun doğusunda zaten ister istemez uygulanmaktadır. Aynı sıralarda okuduğumuz değerli kaymakam arkadaşlarımızın çoğu, her karşılaşmamızda, Doğuda görev yaptıkları sürece tercihsiz iş görememekten yakınmakta ve Cumhuriyetin ellinci yaşına yaklaştığı şu günlerde bile Türk dilini yurdumuzun bazı köşelerine ulaştırılmamış olmanın bütün acılığını içlerinde duymaktadırlar.

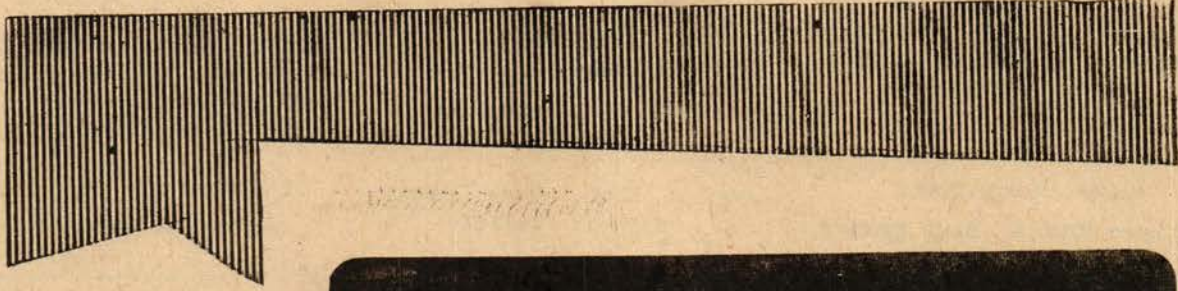
Şu gerçeği üzüntüyle kabul etmek zorundayız ki, bugün Türkiye'nin bazı Doğu kesimlerinde Türkçe konuşup yazanların sayısı bir elin parmakları kadar sayılıdır. Türk hükümetleri, Lausanne Andlaşması yüzünden değil, izledikleri bilinçsiz ihmal politikası yüzünden bu kesimlerde yaşa-

yanları kendi gelenek ve kaderleriyle başbaşa bırakmaktan başka birşey yapamamışlardır. Bütün yaptıkları, ülkemizin bütünlüğünü ve güvenliğini tehlikede gördükçe, kürtçe yayın yapılmasını yasaklamak gibi belki gerekli, fakat yetersiz bazı tedbirler almaktan öteye gidememiştir. Şimdi eğer bazı uluslararası kuruluşlar bu tedbirleri Lausanne Andlaşmasına aykırıdır diye nitelendirmeye kalkarlarsa, bir yandan bu gibi yetersiz davranışları daha yeterli sosyal ve ekonomik tedbirlerle tamamlamaya çalışırken, öteyandan bu kuruluşlara verilecek cevap da, ülke bütünlüğünün ve güvenliğinin tehlikeye düştüğü durumlarda alınacak her türlü tedbirin yalnızca o devletin ulusal yetkisi içinde bulunduğu ve bu yetkinin hiçbir uluslararası yükümlü kısıtlanamayacağıdır.

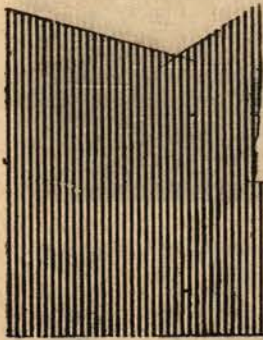
Üstelik, Lausanne Andlaşması, gene «Azınlıkların Korunması» ile ilgili üçüncü lün yukarıdaki maddelerinin, Türkiye'deki müslüman olmayan azınlıkları ilgilendirdiği ölçüde uluslararası yükümlü sayılması, kabul eder» demekle, müslüman dil ve soy grupları konusunda Türkiye'yi her türlü uluslararası bağlantının dışında bırakmaktadır ki, bu hüküm bile, tek başına bugün ortalıkta yaratılmaya çalışılan kürt sorununu ele alıp çözmede tek yetkilinin Türkiye Cumhuriyeti olduğunu açıkça ortaya koymamakta mıdır?

- (1) Annexes au Procès - verbal no. 3, Annexe A, Projet relatif à la Protection des Minorités déposé par les délégations alliées, Conference de Lausanne sur les Affaires du Proche - Orient (1922 - 1923), Recueil des Actes de la Conference, Première Série, Tome I (Paris, 1923), sh. 453, Article 4.
- (2) Aynı kaynak, sh. 462 -463.
- (3) Aynı kaynak, sh. 488.

Gelecek Yazı :
BU SORUN NEDEN HORTLAR

**PARANIZIN
İSTİRBALİNİZİN
EMNİYETİ**

TÜSTAV

(Forum — 44)

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Yıl : 14 — Cilt XX — Sayı 324

İdarehane : Yenişehir Büyük Han
No. 55 Tel : 17 87 37 — Ankara
Haberleşme : FORUM DERGİSİ
P.K. 131 - Ankara

★

Sahibi : Şevki VANLI
Yazı İşleri Müdürü : Bekir EKİNCİ

Bu Sayıda Yazı Kurulu :

Bekir EKİNCİ - Alpaslan IŞIKLI
Beşir HAMİDOĞULLARI
Cevat GERAY — Ruşen Y. KELEŞ
Cahit TALAS
A. Halûk ÜLMAN
Sekreter : Abbas ÖZEL

Dizgi ve Baskı : Gürsoy Basımevi
Telefon : 13 17 53

İlan ve Abone :

Arka kapak 1000 TL. (İki renkli
1500 TL.) ★ Metin arası santim
10 TL. — (Devamlı ilan verenlere
pazarlıkla) ★ Bir yıllık 22 TL. ★
Alti aylık 11 TL. ★ A.B.D. (Uçak)
90 TL. Avrupa (Uçak) 54 TL. —
Yabancı devletlere (Adi) 44 TL. dir.

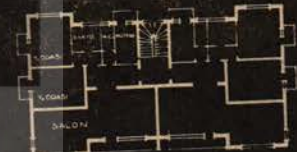
(FORUM) ve yazarın adı belirtilme-
den yazı iktibas edilemez.

1967 YILINDA SIZE HEDİYEMİZ

1967 YILINDA ZİRAAT BANKASI SİZLERE BEHERİ 75.000 LİRAYA KADAR KALORİFERLİ TAM KONFORLU ANKARA VE İSTANBUL'UN EN GÜZEL SEMTLERİNDE ÇEŞİTLİ APARTMAN DAİRELERİ İLE AYRICA MİLYONLAR TUTARINDA ÇOK ZENGİN PARA İKRAMİYELERİ HEDİYE ETMEKTEDİR.

İSTE SİZE HEDİYEMİZ OLAN YUVANIZ

TALİHLERİMİZ DİLEDİKLERİ TAKDİRDE APARTMAN DAİRESİ YERİNE BEDELİN ALABİLİRLER

SİZE UMIDI
GÜVENİ
HUZURU
ZİRAAT BANKASINA YATIRACAGINIZ TASARRUFLARINIZ TEMİN EDECEKTİR.

ZİRAAT BANKASI

